

**XVIII. YÜZYILIN BAŞINDA YAZILAN BİR MİRACİYE: İSMAİL HAKKI
BURSEVÎ VE MİRACİYE’Sİ**
A MIRAJIYE WRITTEN AT THE BEGINNING OF THE XVIII. CENTURY: ISMAİL
HAKKI BURSEVÎ AND HIS MIRAJIYE

HASAN ALİ ESİR

Prof. Dr, Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı
Bölümü

*Prof. Dr., Recep Tayyip Erdogan University, Faculty of Arts and Sciences,
Department of Turkish Language and Literature*

hasan.esir@erdogan.edu.tr

 <https://orcid.org/0000-0002-0199-7266>

Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Dergisi-Journal of Turkish Language and Literature
TÜRKDED-8, Haziran- June 2024 Rize

Makale Türü-*Article Types* : Araştırma Makalesi-Research Article

Geliş Tarihi-*Received Date* : 29.05.2024

Kabul Tarihi-*Accepted Date* : 09.06.2024

Sayfa-*Pages*: 1-39.

XVIII. YÜZYILIN BAŞINDA YAZILAN BİR MİRACİYE:
İSMAİL HAKKI BURSEVÎ VE *MİRACİYE*'Sİ

Prof. Dr. Hasan Ali ESİR*

Öz

Miraç, Hz. Peygamber'in Mescid-i Harâm'dan Mescid-i Aksâ'ya yolculuğu, oradan da semaya yükselerek Allah'ı ve diğer âlemleri görüp geriye dönmesi olayıdır. Olay, Hz. Muhammed'in kalbinin yarıp bu seyahate uygun hâle getirilmesi, Burak vasıtasıyla ve Cebrâil eşliğinde Mescid-i Aksâ'ya yolculuğu (isrâ), orada önceki peygamberlere namaz kıldırması, Sahretu'llâh'tan semaya yükselişi, Allah'ın huzuruna kabulü, sema katlarını dolaşması, diğer peygamberlerle görüşmeleri, cennet ve cehennem seyri ve geri dönmesi şeklinde özetlenebilir. Bu olaya Müslümanlar değer atfetmişlerdir. Bunun sonucunda Arap, Fars ve Türk edebiyatlarında çok sayıda müstakil mirac-name yazılmıştır. Ayrıca pek çok divan ve mesnevi yazarı da eserlerinde bir bölüm olarak olaya yer vermişlerdir. Bu makalede İsmail Hakkı Bursevî'nin 1709'da tamamladığı *Miraciye*'sinin, müellif nüshası ile birlikte toplam 18 nüshası tanıtılmıştır. Tüm nüshalar metinleri üzerinden incelenmiş, nüshalarla ilgili, buldukları yerlerde verilmiş olan bilgilerle karşılaştırılmış, yanlış bilgiler düzeltilmeye çalışılmıştır. Ayrıca bu incelemelerde elde edilen bilgiler makaleye eklenmiştir. Makalede *Miraciye* metni şekil ve muhteva yönlerinden incelenmiş, elde edilenler sonuç bölümünde değerlendirilmiştir.

Anahtar Sözcükler: Mirac, mirac-nameler, Türk edebiyatında mirac, İsmail Hakkı Bursevî, *Miraciye*

**A MIRAJIYE WRITTEN AT THE BEGINNING OF THE XVIII.
CENTURY: ISMAIL HAKKI BURSEVÎ AND HIS MIRAJIYE**

Abstract

Miraj is the Prophet Muhammad's journey from Masjid al-Harâm to Masjid al-Aqsa, from where he ascended to the heavens to see Allah and the other worlds. The event can be summarized as the Prophet Muhammad's heart being split open and made suitable for this journey, his journey to Masjid al-Aqsa by means of Burak and accompanied by Gabriel, his leading the previous prophets in prayer there, his ascension from Sahretu'llâh to the sky, his admission to the presence of Allah, his wandering through the heavenly floors, his meetings with other prophets, his viewing of heaven and hell, and his return. Muslims attributed value to this event. As a result, many independent miraj-name were written in Arabic, Persian and Turkish literature. In addition, many divan and masnavi writers included the event as a chapter in their works. In this article, a total of 18 copies of Ismail Hakkı Bursawi's Mirajiye, which he completed in 1709, were introduced together with the author's copy. All copies were analyzed through their texts, compared to the information given in the places where they were found, and incorrect information was tried to be corrected. In addition, the information obtained in these examinations was added to the article. In the article, the text of Mirajiye was analyzed in terms of form and content, and the findings were evaluated in the conclusion section.

* Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, hasan.esir@erdogan.edu.tr ORCID: 0000-0002-0199-7266.

Key Words: Miraj, miraj-namas, miraj in Turkish literature, İsmail Hakkı Bursevî, Mirajıye

I. Giriş¹

Miraç, “yukarı çıkmak”, “yükselmek” anlamındaki Arapça “urûc” kökünden türemiştir. Kelimeye Türk Dil Kurumunun *Güncel Türkçe Sözlük*’ünde “göğe çıkma” anlamı verilmiştir (*Türk Dil Kurumu Sözlükleri*, t.y.). Miraç, İslam’da Hz. Peygamber’in göğe yükselerek Allah’ın huzuruna kabul edilmesi olayıdır. Bu olay hicretten bir yıl ya da on yedi ay önce Recep ayının 27. gecesi gerçekleşmiştir. Olayın iki aşaması bulunmaktadır: Birincisi Hz. Peygamber’in, Mescid-i Haram’dan Beytü’l-Makdis’e (Kudüs) götürülmesidir. *Kur’an*’da geçen bu aşama, “gece yürüyüşü” anlamında “esrâ”dır. İkinci aşama ise Hz. Peygamber’in Beytü’l-Makdis’ten semaya yükselişidir. Miraç olarak anılan bu yükselme *Kur’an*’da geçmez, ancak bazı hadislerde ayrıntılı olarak anlatılır (Esir, 2009, s. 684). Diğer dinlerde ve peygamberlerde Hz. Muhammed’in miracının tamamen benzeri bir urûc görülmez. Bu bakımdan Miraç dinler tarihinin tek ve benzersiz bir hadisesi olmak vasfına sahiptir (Akar, 1987, s. 319). Anadolu sahasında miraç mevzuu hem mensur hem de manzum eserlere konu olmuştur. Manzum mirac-nameler klasik Türk edebiyatının yanında halk edebiyatında da görülür (Akar, 1987, ss. 105-152).

I.1. *Kur’an-ı Kerim*’de Miraç

Miraç hadisesi, *Kur’an-ı Kerim*’de İsrâ (17. sure) ve Necm (53. sure) surelerinde geçen bazı ayetlerde yer almaktadır. İsrâ suresinin 1 ve 60. ayetleri Miraç hadisesine temas eder. İsrâ suresinin 1. ayetinde “Bir gece kendisine ayetlerimizden bir kısmını gösterelim diye (Muhammed) kulunu Mescid-i Haram’dan, çevresini mübarek kıldığımız Mescid-i Aksâ’ya götüren Allah, noksan sıfatlardan münezzehtir; o, gerçekten işitendir, görendir.” (Özek vd., 1997, s. 281). İsrâ suresinin 60. ayetinde de “Hani sana ‘Rabb’in, insanları çepeçevre kuşatmıştır.’ demiştik. Sana gösterdiğimiz o görüntüleri ve *Kur’an*’da lanetlenen ağacı, ancak insanları sınamak için meydana getirdik. Biz onları korkuturuz da, bu onlara, büyük bir azgınlıktan başka bir şey sağlamaz.” (Özek vd., 1997, s. 287) denilmektedir. Yine Necm suresi 1-12. ayetler dolaylı, 13-18. ayetler doğrudan Miraç hadisesine temas etmektedir (Özek vd., 1997, s. 525).

I.2. Hadislerde Miraç

Miraç hadisesi hadislerde daha geniş bir şekilde yer almıştır. Metin Akar, hadislere göre miraç hususunda şu bilgileri vermektedir:

Sîret kitapları ile hadis metinlerinde miraç hadisesini anlatan sahabe rivayetleri mevcuttur. Zerkânî, miraç mevzuunda hadis rivayet eden 45 sahabenin ismini sayarak bunların rivayetlerini nakleden sîret ve hadis kitaplarını anlatır. Hafız ibni Kesîr, İsrâ suresini tefsir

¹ Bu makale, Mardin Artuklu Üniversitesi-Erciyes Üniversitesi Klasik Türk Edebiyatı Topluluğu ortaklığıyla 16-18 Ekim 2009 tarihlerinde Mardin’de düzenlenen “V. Klâsik Türk Edebiyatı Sempozyumu (Prof. Dr. Harun Tolasa Hatırasına)” isimli sempozyumda sunulan “XVIII. Yüzyılın Başında Yazılan Bir Mi’râciyye: Şeyh İsmail Hakkî-i Bursevî ve *Mi’râciyye*’si” başlıklı tebliğin genişletilmesi ile oluşturulmuştur.

ederken hemen hemen bütün rivayetleri nakletmiştir. Altı sahih hadis kitabı içinde de bu rivayetler bulunmaktadır. Biz, bu mevzuda en sahih rivayetleri ihtiva eden Buharî ve Müslim'deki hadisleri esas aldık. Bu iki eserde miraç hadisesiyle alakalı hadisler Ebû Zer, Mâlik ibni Sa'saa, Enes ibni Mâlik, Abdullah ibni Abbas, Ebû Hureyre, Câbir ibni Abdullah ile Abdullah ibni Mes'ûd'a istinaden nakledilir. Bunların hepsi ashabın ileri gelenleridir. Ebû Zer, Mâlik ibni Sa'saa, Enes ibni Malik'in rivayetleri en mufassal olanlarıdır. Mâlik ibni Sa'saa ile Ebû Zer, naklettikleri her kelimeyi bizzat Hz. Muhammed'den duyduklarını açıkça söylemektedirler. Bu sebepten ikisinin rivayeti ayrı bir ehemmiyeti haizdir (Akar, 1987, s. 13). Miraç konusunun Arap, İran ve Türk edebiyatlarında işlendiğini biliyoruz.

I.3. Arap ve İran Edebiyatlarında Miraç

Arap edebiyatında İmam Gazzâlî (öl. 1111) ile başlayan miraç yazma geleneği çerçevesinde yazılan eserler genelde mensurdur. Kâ'b b. Züheyr b. Rebîa'nın (öl. 645?) Hz. Muhammed için yazdığı *Kasîdetü'l Bürde'sinde (Bânet Suâd Kasidesi)* içinde miraçla ilgili 11 beyit vardır. Türk edebiyatında bu kasidenin hem manzum tercümelemeleri hem mülemmaları hem de şerhleri yapılmıştır. Ebü'l-Âlâi'l-Ma'arrî (öl. 1057) ise yazmış olduğu *Risâletü'l-Gufrâ* adlı eseri dolayısıyla dinsizlikle suçlanmıştır (Akar, 1987, ss. 91-93). İran edebiyatında çok sayıda manzum miraciye yazılmıştır. Müstakil miraciyeler olduğu gibi mesneviler içinde yer alanlar da vardır. Nizamî'nin (öl. 1203) *Hamse'sinde*, Attar'ın (öl. 1293) *İlâhî-name* ve *Esrâr-name'sinde*, Molla Camî'nin (öl. 1492) *Mirkâdü'l-Akâid*'inde, Hüseyin Vâiz Kâşifî'nin (öl. 1505) *Lübb-ı Lübb-ı Manevî'sinde* miraciyeler bulunmaktadır. Bu manzum miraciyelerin yanında Farsça mensur miraciyeler de yazılmıştır (Akar, 1987, ss. 93-95).

II. Türk Edebiyatlarında Miraç

Türk edebiyatında miraç, başlangıçta sîretin bir bölümüdür. Daha sonraları mevlit, hilye gibi müstakil hâle gelmiştir. XII. asırdan itibaren gerek manzum gerekse mensur mirac-nameler yazılmıştır (Akar, 1987, s. 319). Miraç, Türk edebiyatında en çok işlenen konular arasındadır. Konu "mirac-name", "miraciye", "miracü'n-Nebî" gibi adlarla anılan müstakil miraç kitaplarında işlendiği gibi, divanlar, mesneviler başta olmak üzere çeşitli eserlerde bir bölüm olarak da yer almıştır. Nazım şekli olarak divanlarda kaside, mesnevilerde mesnevi, müstakil mirac-namelerde de mesnevi tercih edilmiştir. Müstakil mirac-namelerin en azı 102, en çoğu 1855 beyittir (Akar, 1987, s. 321). Bu da bize müstakil mirac-namelerin hacimce küçük olduklarını gösterir. Miraciyelerin toplandığı mecmualar da vardır. Bunlardan biri Süleymaniye Kütüphanesi Hamidiye Koleksiyonu 01210 numarada kayıtlı *Mecmû'atü'n-Nu'ûti'n-Nebeviyye'*dir. 174 yapraktan oluşan bu mecmuanın 112^b-148^b sayfaları miraciyelere ayrılmıştır. *Mecmû'a*'daki miraciyelerin başında (112^b-120^a) Abdülbâkî Ârif Efendî'nin (öl. 1713) mesnevisi (arada mensur bölümler var) bulunmaktadır. Ardından gelen yapraklarda Nâdirî'nin (öl. 1627) (120a-121b); Riyâzî'nin (öl. 1644), (121b-123b); Sâbit'in (öl. 1712), (123b-126a); Atâyî'nin (öl. 1636), (126a-127b) kasidelerini; Neşâtî'nin (öl. 1674), (127b-128b); Atâyî'nin (128b-130a), (130a-132b), (132b-134a) ve

(134a-135a) üç mesnevisi; Fuzûlî'nin (öl. 1556) mesnevisi (135a-136a); Âzerî'nin (öl. 1585) mesnevisi (136a-138a); başlıksız mesnevi (138a-140a); Yahyâ'nın (öl. 1582) mesnevisi (140a-141a); Hâletî Efendi'nin (öl. 1631) mesnevisi, (141a-142b); her biri "Mi'râciye" başlığı altında dört mesnevi (142b-144a), (144a-145b), (145b-147a), (147a-148b) yer almaktadır (*Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı - Detaylı Arama*, t.y.)². Miraç motif olarak Türk edebiyatında ilk kez *Satuk Buğra Han Destanı*'nda görülür. Çağatay sahasında XII. yüzyılda Hakîm Ata tarafından yazıldığı kabul edilen 122 beyitlik *Mirac-nametü'l-Hazret* türün ilk müstakil örneği sayılır. Mîr Haydar'ın mirac-namesi Anadolu dışında yazılmış bir diğer örnektir (Uzun, 2020, s. 136).

II.1. İsmail Hakkı Bursevî'ye Kadar Miraç

Anadolu sahasında ilk müstakil mirac-nameyi XV. yüzyılın başında Ahmedî (öl. 1412) 1405'te *Tahkîk-i Mirac-ı Resûl* başlıklı 497 beyitlik eseri ile yazmıştır (Akdoğan, 1989, ss. 269-308). Yaşar Akdoğan'ın yayımladığı Ahmedî'nin bu eserinin bir başka yayını Ümit Hunutlu tarafından yapılmıştır. Ümit Hunutlu'nun 444 beyit olarak yayımladığı nüsha Yaşar Akdoğan yayınından beyit sırası ve sayısı bakımından farklılıklar gösterdiği gibi, bazı kelime ve ifade farklılıkları da taşımaktadır (Hunutlu, 2018, ss. 281-346). Metin Akar'a göre ise Türk edebiyatında ilk müstakil manzum mirac-name -hiç olmazsa bugün için- XIV. yüzyılda yazıldığını söylediği isimsiz ve müellifi ve müstensihisi bilinmeyen mirac-namedir (Akar, 1987, s. 155, 320). Anadolu sahasında yazılan manzum mirac-namelerin en eskilerinden biri de 494 beyitten müteşekkil anonim bir mirac-namedir (Develi, 1998, ss. 81 ve 139-169). Metin Akar'ın da *Kitâb-ı Mirâc* adıyla tespit ettiği ve XIV-XV. yüzyıllarda yazılmış olabileceğini söylediği mirac-name bu eserdir. Metin Akar, eseri 678 beyit olarak tespit etmiştir (Akar, 1987, s. 157). Aksaraylı Îsâ adlı bir şair tarafından yine XIV-XV. yüzyılda yazıldığı tahmin edilen 341 beyitlik bir *Miraciye* vardır (Uzun, 2020, s. 136). Eser üzerinde Sema Özdemir'in yüksek lisans çalışması bulunmaktadır (Özdemir, 1996, ss. VII, 130). Bu konuda başka müstakil mirac-nameler de vardır. Abdülvâsi Çelebi (öl. 1414'ten sonra) 1414'te *Mirâcnâme-i Seyyidü'l-Beşer Hazret-i Resûlullâh Aleyhi Efdalü's-Salavât* adlı 566 beyitlik mirac-name yazmıştır. Bu mirac-name Metin Akar tarafından yayımlanmıştır (Akar, 1987, ss. 161 ve 325-383)³. XV. asırda mirac-name yazarlardan bir diğeri de Ârif mahlaslı bir şairdir. *Mi'râcû'n-Nebî* adlı eserini 1437'de telif etmiştir. Metin Akar, incelediği miraciyeler arasında en hacimli olduğunu söyler; eser 1745 beyittir. Akar, ayrıca metinde geçen "Bin sekiz yüz elli biş dâne güher" (yk. 157a) mısraından, nüshanın 110 beyit eksik olduğunu da belirtir (Akar, 1987, ss. 164-165). XV. asır şairlerinden İbrahim Bey'in Mirac-name'si ise 275 beyittir (Duman, 1997, ss. 171 ve 178-202). Abdülbâkî Ârif Efendî'nin eseri *Mesnevî-i Ârif Der-Vasf-ı Mi'râc-ı Bâ-İbtihâc-ı Hazret-i Server-i Kâ'inât ve Eşref-i Mahlûkât Salla'llâhu 'Aleyhi ve Sellem*

² *Mecmû'a*'daki şairlerin ölüm tarihleri tarafımızdan eklenmiştir.

³ Mustafa İsmet Uzun, 567 beyit olduğunu söylüyor (Uzun, 2020, s. 136).

başlığını taşıyan 315 beyitlik bir eserdir (Ayan, 1986, ss. 3-11)⁴. Türk edebiyatında Mensur miraciyeler de vardır. 1^b-55^a sayfalardan oluşan ve Eski Anadolu Türkçesi dil özellikleri taşıyan *Mi'râc-ı Muhammed* bunlardan biridir (Uslucan, 2013, s. 6 ve 197).

Mirac konusunu bir bölüm olarak eserlerinde işleyen şairler de olmuştur. Kaside ve gazelde bunun örnekleri çoktur. Büyük ve küçük mesnevilerde miraca ayrılan bölümler vardır. Şairler arasında divanını miraçla süslemeyen yok gibidir (Ayan, 1986, s. 2). Anadolu sahasında mevlit ve mirac-name gibi konuları ilk defa işleyen Âşık Paşa'dır (öl.1332) (Yavuz, 1999, s. 247).

Âşık Paşa eserinin ayrı ayrı yerlerinde iki bölümlü bir mirac-name yazmıştır. Bunlar birbirlerini tamamlar bir özellik gösterir. O, 100 beyti bulan ilk kısımda, Peygamber'in Mekke'den Kudüs'e gelişini konu edinir. Özellikle Kudüs, Mescid-i Aksâ ve orada bulunan değerli mekânları, ait oldukları tarih ve şahıslarla canlı bir şekilde, tasvirî olarak anlatır. 193 beyte yer verdiği ikinci kısımda ise Peygamber'in göklere yükselişini, Cebrâil ile olan yolculuğunu; bu yolculukta gördüklerini ve meleklerin hâllerini anlatır (Yavuz, 1999, s. 249).

872/1467'de Muhammed adlı bir müellifin yazdığı ve Türk edebiyatında bilinen ilk manzum *Sîref* te 572 beyitlik bir miraç bölümü vardır (MC 84^b-101^b)⁵. Lâmiî Çelebi'nin de (öl. 1532) *Ferhâd ile Şîrîn* mesnevisinde de “Ol şeh-süvâr-ı meydân-ı lâhût ve ol şehriyâr-ı evvân-ı melekûtun mi'râc-ı rûh [ve] minhâc-ı cismânîsi vasfındadır ki berk-i Burâk-ı zemîn-neverd ü encüm-gerd ve zemân-mesâk birle, tıbâk-ı nüh-tâk-ı cihân, nitâk-ı eflâkden tarfetü'l-'ayn içinde 'ubûr idüp dîde-i meftûhî kühl-i envâr-ı İlâhî birle rûşenâyî ve sîne-i meşrûhî feyz-i esrâr-ı nâ-mütenâhî birle âşinâyî tahsîl eyledi.” başlığı altında 94 beyitlik bir miraciye bölümü vardır (Esir, t.y.). Miraciyeler, bilhassa XVI. asırdan sonra divanlara da girmiştir. XVII ve XVIII. asırlarda hemen hemen her divan şairi bir veya birkaç miraciye yazmıştır (Akar, 1987, s. 130). XVIII. yüzyılda siyasi, iktisadi ve içtimai hayattaki duraklama ve gerileme, edebiyatta pek görülmez. Bu asrın başında Nedîm (öl. 1730), sonunda da Şeyh Gâlib (öl. 1799), iki büyük şahsiyet olarak dikkat çekmiştir. Mesnevide önceki yüzyıllara göre bir zayıflık görülürse de orijinal unsurlarda artış, bu yüzyıldaki mesnevilerde görülen temel değişikliklerden biridir. Önceki yüzyıllarda olduğu gibi XVIII. yüzyılda da Hz. Peygamber'in hayatı etrafında gelişen olayların anlatıldığı mesneviler yazılmıştır. Bunlar arasında Şeyh İsmail Hakkı da (öl. 1725) *Miraciye'sini* mesnevi tarzında ve XVIII. yüzyılın başında 1709'da yazmıştır⁶.

II.1.1. İsmail Hakkı ve *Miraciye'si*

II.1.1.1. Hayatı

İsmail Hakkı Bursevî üzerinde en geniş araştırmalardan birini Ali Namlı; *İsmail Hakkı Bursevî*,

⁴ Metin Akar, Abdülbâkî Ârif Efendî'nin ölüm tarihini 1225/1810 olarak vermiş ve incelemeye esas aldığı nüshada beyit sayısını 316 olarak tespit etmiştir (Akar, 1987, ss. 184-186).

⁵ Eser üzerinde 2010 yılından beri çeşitli çalışmalar yaptık, çalışmalarımız devam etmektedir.

⁶ Miraç konusunda daha detaylı bilgi için bk. (Esir, 2009, ss. 683-705).

Hayatı, Eserleri, Tarikat Anlayışı adlı eseri ile yapmıştır. Ali Namlı'nın eserinde İsmail Hakkı Bursevî'nin hayatı ve eserleri ile ilgili bilgiler özetle şöyledir: XVII. yüzyılın ikinci yarısı ile XVIII. yüzyılın ilk yarısında yaşamış âlim, mutasavvıf bir şair olup Celvetiye tarikatına mensuptur. Asıl adı İsmail'dir. Şiirlerinde kullandığı "Hakkı" mahlasını diğer eserlerinde de ismiyle birlikte kullanmış ve zamanla bu mahlas ismiyle bütünleşmiştir. 1063/1653'te bugün Doğu Bulgaristan sınırları içerisinde bulunan Aydos'ta doğmuştur. Baba tarafından seyyittir. Babası Mustafa Efendi, İstanbul'da Aksaray'da doğmuş ve orada büyümüştür. 1652 yılında, İsmail Hakkı'nın doğumundan bir yıl önce, meydana gelen büyük yangında evleri yanmış, düzenleri bozulmuş, bu yüzden Aydos'a yerleşmişlerdir. Mustafa Efendi'nin kabri Aydos'tadır. İsmail Hakkı daha üç yaşlarında Aydos'ta babası tarafından Celvetî halifelerinden Osman Fazlı Efendi (Atpazarlı Osman Fazlı) (öl. 1691) ile tanıştırılmıştır. İsmail Hakkı yedi yaşında annesi vefat etmiştir. İsmail Hakkı'nın ikisi büyük, biri küçük üç erkek kardeşi vardır. On bir yaşında Edirne'ye gitmiş ve Şeyh Abdülbâkî Efendi'nin yanında yedi sene kalarak tahsiline devam etmiştir. Daha sonra Şeyh Abdülbâkî Efendi tarafından, tahsilini tamamlaması için İstanbul'da Osman Fazlı Efendi'ye gönderilmiştir. İsmail Hakkı, meşhur hattat Hafız Osman'dan (öl. 1698) hat dersleri de almıştır. Nihayet bu aşamalardan sonra, Osman Fazlı Efendi tarafından Üsküb'e halife tayin edilmiştir. Ardından yine Osman Fazlı Efendi'nin isteği ile Köprülü'de ve Ustrumca'da görev almıştır. Daha sonra şeyhi tarafından Edirne'ye çağırılmış ve Bursa'ya halife tayin edilmiştir. İsmail Hakkı, Sultan II. Mustafa (öl. 1704) ile 1695 ve 1696 yıllarında iki defa gerçekleştirilen Avusturya Seferleri'ne de katılmıştır. 1700 yılında hacca gitmiştir. Bu ilk hacı, gidiş dönüşle birlikte on yedi ay sürmüştür. İkinci hacca gidişi ise 1710-1711 yılları arasında olmuş ve birincide olduğu gibi yine on yedi ay sürmüştür. İsmail Hakkı bundan sonra Tekirdağ, Şam, Üsküdar'da belirli süreler ikamet etmiş, 1723'te tekrar Bursa'ya dönmüş ve hicri tarihe göre yetmiş beş yaşında 1137/1725'te vefat etmiştir. Kabri Bursa Tuzpazarı'nda inşa ettirdiği caminin kible tarafındadır.

II.1.1.2. Eserleri

İsmail Hakkı ile ilgili yapılan çalışmalarda onun eserlerinin sayısı ile ilgili çeşitli rakamlar ileri sürülmektedir. Eserlerinden bazılarının farklı adlarla kayıtlı olması, bazılarının ele geçirilememiş olması, bazılarının tam olarak ona ait olup olmadığının tespit edilememesi, onun olmayan bazı eserlerin ona aitmiş gibi gösterilmesi ya da kimi araştırmalarda bazı küçük eserlerinin dikkate alınmaması gibi sebepler bu farklılığı oluşturmaktadır. Kabaca söylemek gerekirse eserlerinin sayısı 120-130 civarındadır. Temelde Türkçe ve Arapça yazan İsmail Hakkı, zaman zaman Farsça da yazmıştır. Eserlerinin çoğu Türkçe, kırk kadarı da Arapçadır. Türkçe ve Arapça karışık olanlar da vardır. Türkçe eserlerinde sade bir dil kullanmıştır. Bursevî'nin eserleri konularına göre başta tefsir olmak üzere hadis, fıkıh, akaid, kelam, tasavvuf, vaaz ve hutbeler, şiirler ve diğer konular şeklinde tasnif edilmektedir. Tefsir konusundaki en önemli eseri *Rûhu'l-Beyân fî Tefsîri'l-Kur'ân*'dır. İbn Hacer'in (öl. 1449) *Nuhbetü'l-Fiker* ve İmam Nevevî'nin (öl. 1277) *Kırk Hadîs*'inin şerhleri ise hadis alanındaki önemli eserleri arasındadır. İsmail

Hakkı'nın manzum eserlerinin dışında, mensur olanlarında da pek çok manzumesi bulunmaktadır. Hüseyin Vassaf, bir eserinde İsmail Hakkı'nın Türkçe, Arapça, Farsça olmak üzere manzumelerinin yetmiş bin beyitten fazla olduğunu, başka bir eserinde de İsmail Hakkı'nın gerek *Divan*'ında gerekse diğer eserlerinde yer alan şiirlerinin yüz bin beyitten fazla olduğunu söylemektedir. Mahmûd Nâsîh Efendi (öl. 1902), *Sübhatü's-Sâlikîn* adlı eserinde İsmail Hakkı'nın bütün eserlerini tarayarak manzumelerini bir araya getirmeye çalışmıştır (Namlı, 2001, ss. 33-48, 72, 74, 79, 89-112, 161-219).

II.1.1.2.1. *Miraciye*

İsmail Hakkı âlim, fazıl, şair, mutasavvıf ve müfessir kişiliği ile temayüz etmiştir. O, bu yönlerini *Miraciye*'sine yansıtmıştır. İsmail Hakkı Bursevî'nin 1709'da tamamladığı *Miraciye*'sinin, müellif nüshası ile birlikte toplam 18 nüshası bu makalede tanıtılmıştır⁷. Görülen nüshalar, metinleri üzerinden incelenmiş, nüshalarla ilgili, buldukları yerlerde verilmiş olan bilgilerle karşılaştırılmış, yanlış bilgiler düzeltilmeye çalışılmıştır. Ayrıca bu incelemelerde elde edilen yeni bilgiler de makaleye eklenmiş ve değerlendirilmiştir. *Miraciye*'de müellifin adı, "Şeyh İsmâ'il-i Hakkîye nazar" (82^b/b.2) mısraında geçmektedir.

İsmail Hakkı'nın miraç hakkındaki yorumları en geniş olarak *Muhammediyye* şerhi olan *Ferâhu'r-Rûh* ve *Ruhu'l-Beyân* tefsirinde yer almaktadır⁸. Türk edebiyatında manzum mirac-nameler üzerinde detaylı araştırma yapan Prof. Dr. Metin Akar'ın *Miraciye* ile ilgili değerlendirmeleri şöyledir:

Okuyucuyu ilahi aşka davet eden sekiz beyitlik girişten sonra Hz. Peygamber övülür, miracın maksadı belirtilir. Mir'râc hadisesi 17. beyitten sonra anlatılmaya başlanır. Müellifin meşayihinden olmasının tesiriyle olacak, eserde en çok Mirac, Sidre, Cennet, Cebrâil, Arş, Sidre, Kürsî, Rû'yetullâh ve tekellüm motifleri işlenmiş, bunların tasavvufi açıklamaları yapılmıştır. Miraciye dokuz beyitlik bir hatime ile son bulur. Burada da şefaât isteği dile getirilmiştir. Müellifin adı da bu bölümde geçmektedir. İsmail Hakkı'nın üslubu sanatlıdır. Tasavvufi fikirlerin mufassalan anlatıldığı kısımlarda sözün uzatıldığı görülür. Farsça isim ve sıfat tamlamalarına fazlaca yer verilmiştir. Bazı beyitlerde ayetlerden iktibaslar yapılmıştır. Bunlar yerinde ve başarılı olarak kullanılmasına rağmen eserin anlaşılmasını zorlaştırmıştır. Miraciye'nin sekiz yerinde bağlantı beyitleri yer almıştır. Vezni kullanışta ve kafiye seçmede başarılıdır. Daha çok Arapça ve Farsça kelimeleri kafiyelendirmiştir. Eser dinî-tasavvufi bir mi'raciye karakteri arz etmektedir. Türünün güzel örneklerinden biridir. Yazma nüshalarının çokluğu onun beğenilen bir eser olduğunu gösterir (Akar, 1987, s. 172).

II.1.1.2.1.1. *Miraciye*'nin Nüshaları

II.1.1.2.1.1.1. Müellif nüshası

1. *Miraciye*'nin müellif nüshası Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi Emanet Hazinesi (E.H.)

⁷ Metin Akar'ın "gördüğümüz diğer nüshalar" (Akar, 1987, s. 171) dipnotuyla haber verdiği nüshalar da tanıtılan bu nüshalar arasındadır.

⁸ Bu konuda bk. (Kara, 2015, ss. 36-61).

1790'da kayıtlı mecmuanın 66^b-83^{a9} yapraklarında bulunmaktadır. Mecmua, İsmail Hakkı tarafından düzenlenmiştir. Fehmi Edhem Karatay, *Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi Türkçe Yazmalar Kataloğu-2* de 2872. sırada şu bilgileri vermiştir:

Aharlı kâğıt. 200 mm boy ve 140 mm eninde 123 yaprak. Sahifede nesih ve talik ile değişik uzunlukta ve sayıda satır. Şeyh İsmail Hakkı'nın eliyle 1121'de (1709-10) yazılmıştır. Siyah deri cilt. Bu mecmua 1137/1725'te vefat eden ve pek çok telifatı bulunan Şeyh İsmail Hakkı Celvetî'nindir. İçinde Şeyh'in naat, ilahi, gazeller ile Es'ile ma'aş-şerh adlı sufiyane bir kasidesinin şerhi, Hüdâ, tarikat-ı Üveysiye, serâpâ vs. kelimelerin izah ve şerhleri, meşhur Miraciye'si ve diğer şiirleri ile sonunda mecmuanın itmamına dair tarih manzumesi vardır (Karatay, 1961, ss. 316-317).

Müellif nüshası ile ilgili Prof. Dr. Metin Akar da *Türk Edebiyatında Manzum Mirac-nameler* adlı eserinde şu bilgileri vermiştir:

Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi E.H. 1790, yaprak. 66^b-82^b. Telif tarihi ?¹⁰, Müstensihî: Müellif, İstinsah Tarihi: 1121/1709. 22 yaprak. Yazı harekeli nesih. Yazmanın ebadı 16.6X11 cm. Dîbâce, başlıklar ve bağlantı beyitleri surhla. Her sayfada 15 beyit var. Tezhip ve cetvel mevcut değil. Kâğıt filigranlı aharlı, açık samani renklidir. Cilt koyu kahverengi deriden. Cilt ebadı 20X13.6 cm. Şemse ve köşebent yok. Yıldız baskılı iki cetvel arasında kalın zencirek mevcut. Baş: Gel berü ey bülbül-i bâğ-ı safâ / Nâle-perdâz-ı gülistân-ı vefâ. Son: Bu-durur dil-h'âhımız yâ Mustafâ / Olalım bâ-cümle ümmet der-safâ. Müellif hattıyla olan bu Miraciye'de 478 beyit vardır¹¹. Bir kısım nüshalarda beyit sayısı 477, 475 ve 457'ye düşmüştür. Mesnevi nazım şekliyle aruzun remel bahriyle "Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün" kalıbıyla yazılmıştır (Akar, 1987, ss. 171-172).

Fehmi Edhem Karatay, *Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi Türkçe Yazmalar Kataloğu-2* de 2489. sırada, Emanet Hazinesi 1615'te kayıtlı İsmail Hakkı'nın bir *Miraceye*'sinden daha *Osmanlı Müellifleri-1*, 28⁸ den naklen bahsediyor:

Aharlı kâğıt. 212 mm boy ve 150 mm eninde 24 varak. Sahifelerde harekeli nesihle 95 mm uzunluğunda 11 satır. Serlevha ve cetveller yaldızlı. Miklepli kırmızı deri ve ebru cilt. Miraciye-i İsmail Hakkı. İsmail Hakkı diye tanınmış Osmanlı ulema ve musanniflerinden bulunan bu zat 1137/1725'te Bursa'da vefat etmiştir. Pek çok eseri vardır. Mi'raç-name'si 477 beyitli bir mesnevidir. Baş: Gel berü ey bülbül-i bâğ-ı safâ / Nâle-perdâz-ı gülistân-ı vefâ (Karatay, 1961, s. 179)¹².

⁹ *Miraciye*'nin metni 82^b'de tamamlanıyor. 83^{a2}'de müellif tarafından eserin bitirilişine düşürülen 3 tarih vardır.

¹⁰ Telif tarihi 1121 / 1709'dur. İstinsah tarihi telif tarihi olacaktır (Müellif hattıdır).

¹¹ Biz 477 beyit olarak tespit ettik.

¹² Bu nüsha hakkında, nüsha tanıtımı 12. sırada bilgi verildi.

II.1.1.2.1.1.2. Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yazma Eserler veri tabanında tam metin açık erişim olarak “Mirac” ve “İsmail Hakkı” başlıkları ile arama yapıldığında 13 *Miraciye*'den 12'sinin metin ve nüsha bilgilerine ulaşıyor (*Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı - Detaylı Arama*, t.y.)¹³.

1. Miraciye: Dil: Türkçe (Veri tabanında Arapça olarak geçiyor). Kütüphane: Manisa Kütüphanesi. Koleksiyon: Manisa Akhisar Zeynelzade Koleksiyon. Koleksiyon No: 733/3. Yaprak, Satır: 191b-210b yk., 13 st. Boyutlar: 205X155-160X103 mm. Yazı: Harekeli Nesih. Müstensih: Bilinmiyor. İstinsah Tarihi:1122/[1709].

2. Miraciye: Dil: Türkçe. Kütüphane: Hacı Selim Ağa Kütüphanesi. Koleksiyon: Hüdaî Efendi. Koleksiyon No: 00477. Yaprak, Satır: 1b-14a, 19 st. Boyutlar: 205X135-155X95 mm. Yazı: Talik. Müstensih: Bilinmiyor. İstinsah Tarihi: Bilinmiyor.

3. Miraciye: Dil: Türkçe. Kütüphane: Atıf Efendi Kütüphanesi. Koleksiyon: Atıf Efendi. Koleksiyon No: 01781. Yaprak, Satır: 1b-23b, 11 st. Yazı: Harekeli Nesih. Müstensih: Dervîş Muhammed b. Ebî Bekr. İstinsah Tarihi: 1301/[1884].

4. Miraciye: Dil: Türkçe. Kütüphane: Süleymaniye Kütüphanesi. Koleksiyon: Pertev Paşa. Koleksiyon No: 00637-014. Yaprak, Satır: 173b-183a yk. (Veri tabanında 183-193 yk.), 29 st. Boyutlar: 225X175-180X75 mm. Yazı: Talik. Müstensih: Dervîş Seyyid Muhammed el-Hüseyinî. İstinsah Tarihi: 1186/[1772]. 182a-183a'da 1121 tarihine düşürülmüş 11 tarih bulunmaktadır.

5. Miraciye: Dil: Türkçe (Veri tabanında Arapça olarak geçiyor). Kütüphane: Atıf Efendi Kütüphanesi. Koleksiyon: Atıf Efendi. Koleksiyon No: 01501-001. Yaprak, Satır: 1b-15b yk., 17 st. Yazı: Talik. Müstensih: Bilinmiyor. İstinsah Tarihi:1190/[1776].

6. Miraciye: Dil: Türkçe. Kütüphane: Süleymaniye Kütüphanesi. Koleksiyon: Hacı Mahmud Efendi. Koleksiyon No: 01867-002. Yaprak, Satır: 48b-67b yk. 13 st. 67b'de rakamla 477 beyit olduğu yazılmış. Veri tabanında 48-89 yk. 17 st olarak kayıtlı. Yazı: Harekesiz Nesih. Müstensih: Sâlih ibn Elhâc Mustafâ. İstinsah Tarihi:1121/[1709].

7. Miraciye: Dil: Türkçe. Kütüphane: Bursa İnebey Kütüphanesi. Koleksiyon: Ulucami. Koleksiyon No: 2510. Yaprak, Satır: 1b-20b yk., 13 st. 20b'de rakamla 477 beyit olduğu yazılmış. Yazı: Harekeli Nesih. Müstensih: Bilinmiyor. İstinsah Tarihi: 1121/[1709]. Veri tabanında “istinsah x. xııı. asır” olarak kayıtlı.

8. Miraciye: Dil: Türkçe. Kütüphane: Bursa İnebey Kütüphanesi. Koleksiyon: Genel. Koleksiyon No: 4356/2. Yaprak, Satır: 88b-103a+103a-111a yk., 17 st. 103a'da kıraat kaydı var ve rakamla 477 beyit olduğu yazılmış. Yazı: Harekesiz Nesih. 102b'de Müstensih: Mahmûd Nâsîh. İstinsah Tarihi: 1323/[1905] kaydı var. 103b-106b'de 1121 tarihine düşürülmüş 13 tarih ve 107a'da da 1323 tarihine düşürülmüş 1 tarih toplam 14 tarih var. 107b-111a'da İsmail Hakkı'ya takriz ve 1084, 1085, 1090, 1101 tarihlerine düşürülmüş

¹³ Koleksiyon numarası 001615 olanda metin bulunmamaktadır (bk. nüsha tanıtımı 12. sıra). Veri tabanında nüshalar “*Mi'râciyye*” şeklinde kayıtlıdır. Makalede yazım birliğini sağlamak için “*Miraciye*” yazımı tercih edildi.

4 tarih daha bulunmaktadır.

9. Miraciye: Dil: Türkçe. Kütüphane: Bursa İnebey Kütüphanesi. Koleksiyon: Genel. Koleksiyon No: 76/1. Yaprak, Satır: 1b-13a yk., 21 st.. Yazı: Talik. 13a'da 475 beyit olduğu belirtilmiş. 13a-13b'de müellif nüshasında da olan 2 tarih bulunmaktadır. 13b'de mukabele kaydı var. Müstensih: Mahmûd Nâsîh. İstinsah Tarihi: 1320/[1902].

10. Miraciye: Dil: Türkçe. Kütüphane: Bursa İnebey Kütüphanesi. Koleksiyon: Genel. Koleksiyon No: 124. Yaprak, Satır: 2b-21b yk., 13 st., Yazı: Harekeli Nesih. 1b-2a'da 1121 tarihlerine düşürülmüş 11 tarih bulunmaktadır. Bunlardan 3'ü müellif nüshasında olan tarihlere dir. Son sayfa tamiratta başa getirilmiştir. Katalogda "Mef hattı olması muhtemel" notu düşülmüş. Müstensih: Bilinmiyor. İstinsah Tarihi: 1121/[1709]. "Mef hattı olması muhtemel" notunun etkisiyle ve eserin yazılış tarihi olan 1121'de bitirilmiş olması nedeniyle olmalı, İrfan Poyraz müellif nüshası saymıştır (bk. Miraciye Nüshaları ile İlgili Genel Değerlendirme). Ancak yazmada müellif ya da müstensih dair bir bilgi yoktur. Bu nedenle nüshanın aynı yıl içerisinde müellif hatından çoğaltılmış bir nüsha olma ihtimali daha mümkün gözükmektedir.

11. Miraciye: Dil: Türkçe. Kütüphane: Bursa İnebey Kütüphanesi. Koleksiyon: Orhan. Koleksiyon No: 622/19. Yaprak, Satır: 131b-147a yk., 15 st. Eserin başı 131b-132a yaprak tamiratta sona getirilmiş. Yazı: Talik. Müstensih: Es-Seyyîdü's-Şeyh Abdullatîf ibn Muhammed Es'ad Hakîr-i Şeyh Ahmed Gazzî-zâde eş-Şeyh Elhâc Mustafâ. İstinsah Tarihi: 1123/[1711]. Târîh-i İnşâ-i Hazret-i Hakkî. Sene 1121/[1709].

12. Miraciye: Dil: Türkçe. Kütüphane: Topkapı Sarayı Kütüphanesi. Koleksiyon: Emanet Hazinesi. Koleksiyon No: 001615. Yaprak, Satır: 24 yk. (İlgili yerde metin yok.). Yazı: Nesih. Müstensih: Bilinmiyor. İstinsah Tarihi: Bilinmiyor.

13. Miraciye: Dil: Türkçe. Kütüphane: Manisa Kütüphanesi. Koleksiyon: Manisa İl Halk Kütüphanesi. Koleksiyon No: 10209/1. Yaprak, Satır: 1b-17b yk., 15 st., Yazı: Harekesiz Nesih. Müstensih: Bilinmiyor. İstinsah Tarihi: 1228/[1813].

II.1.1.2.1.1.3. İstanbul Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı veri tabanında 4 nüshanın tam metin açık erişim bilgileri bulunmaktadır (*İstanbul Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı*, t.y.) (http://katalog.istanbul.edu.tr/client/tr_TR/default_tr/).

1. Miraciye: Dil: Türkçe. Kütüphane: Nadir Eserler Kütüphanesi. Koleksiyon: Türkçe Yazma. Demirbaş No: NEKTY00245. Yaprak, Satır: 1b-18b yk., 17 st., Yazı: Talik. 15b'de 477 beyit olduğu belirtilmiş. Müstensih: Bilinmiyor. İstinsah Tarihi: 1137/[1725]. Ancak istinsah tarihine dair eserde bir tarih yok. 15b-18b'de 1121 tarihlerine düşürülmüş 14 tarih bulunmaktadır. Yazmanın baş tarafında sahiplik kaydı var.

2. Miraciye: Dil: Türkçe. Kütüphane: Nadir Eserler Kütüphanesi. Koleksiyon: Türkçe Yazma. Demirbaş No: NEKTY00343. Yaprak, Satır: 1b-24b yk., 11 st. 24b'de rakamla 477 beyit olduğu yazılmış. Yazı: Harekeli Nesih. Müstensih: Dervîş Muhammed b. Ebû Bekr. İstinsah Tarihi: 1191/[1777]. Yazmanın başında eski rakamla 1a-2a'da 1121 tarihlerine düşürülmüş 12 tarih bulunmaktadır. Eski rakamla 1a'da

1276/[1859] tarihli sahiplik kaydı var.

3. Miraciye: Dil: Türkçe. Kütüphane: Nadir Eserler Kütüphanesi. Koleksiyon: Türkçe Yazma. Demirbaş No: NEKTY00621. Yaprak, Satır: 81a-95b yk., 17 st. Baştan 29 beyit yazılmamış. Bu beyitler için 81a sayfa boş bırakılmış. Yazı: Talîk. Müstensih: Vahdî Mîr İbrâhîm Eş-Şehîr Kapudan Çelebi Hasan Pâşâ-zâde. İstinsah Tarihi: 1130/[1718].

4. Miraciye: Dil: Türkçe. Kütüphane: Nadir Eserler Kütüphanesi. Koleksiyon: Türkçe Yazma. Demirbaş No: NEKTY02577. Yaprak, Satır: 1b-20b yk., 13 st. Yazı: Harekeli Nesih. 20b'de 477 beyit olduğu belirtilmiş. Müstensih: Bilinmiyor. İstinsah Tarihi: 1137/[1725 (1b başlıkta)].

II.1.1.2.1.2. *Miraciye* Nüshaları ile İlgili Genel Değerlendirme

Miraciye'nin Manisa Akhisar Zeynelzade Koleksiyonu No: 733/3 ve Atıf Efendi. Koleksiyon No: 01501-001'de kayıtlı nüshalarında dil, veri tabanında yanlış olarak Arapça kaydedilmiştir. Pertev Paşa Koleksiyon No: 00637-014'te yaprak, satır: 173b-183a yk. olması gerekirken veri tabanında "183-193 yk." şeklindedir. Hacı Mahmud Efendi Koleksiyon No: 01867-002'de kayıtlı nüshada yaprak, satır: 48b-67b yk. 13 st olması gerekirken veri tabanında "48-89 yk. 17 satır" olarak kayıtlıdır. Bursa İnebey Kütüphanesi Ulucami Koleksiyon No: 2510'de kayıtlı nüshanın istinsah tarihi 1121/[1709] olması gerekirken veri tabanında "istinsah x. xııı. asır" şeklinde kayıtlıdır. Bursa İnebey Kütüphanesi Orhan. Koleksiyon No: 622/19'da kayıtlı nüshada eserin başı (131b-132a yaprak) tamiratta sona getirilmiştir. Topkapı Sarayı Kütüphanesi Emanet Hazinesi Koleksiyon No: 001615'te gösterilen yerde metin yoktur. İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi Türkçe Yazma Demirbaş No: NEKTY00245'te kayıtlı nüsha veri tabanında istinsah tarihi "1137/[1725]" olarak kayıtlıdır ancak istinsah tarihine dair eserde bir kayıt yoktur. 6 nüshada *Miraciye*'nin beyit sayısının 477, 1 nüshada 475 olduğu rakamla belirtilmiştir. Müellif nüshasında 477. beyitten sonra, *Miraciye*'nin bitiriliş tarihine dair 9 beyitlik 1 tarih manzumesi ile 1 mısra ve 1 beyit bulunmaktadır. *Miraciye*'nin nüshalarında, eserin bitiriliş tarihi olan 1121'e 61 tarih düşürüldüğü tespit edilmiştir.

Miraciye, İrfan Poyraz tarafından kitap olarak yayımlanmıştır. Poyraz, eserinde "477 beyitten oluşan bu eser Bursevî'nin müellif hattı olup Bursa Yazma ve Eski Basma Eserler Kütüphanesinde bulunmaktadır." (Poyraz, 2007, s. 7)." şeklinde çalıştığı nüshayı tanıtmış; fakat nüshanın kütüphanede bulunduğu bölümü ve numarasını vermemiştir. Ancak eserin sonuna eklediği tıpkıbasımdan nüshanın Bursa İnebey Kütüphanesi Genel No: 124'te kayıtlı nüsha olduğu anlaşılmaktadır. Poyraz, söz konusu çalışmasında İsrâ ve Mirac hakkında bilgiler vermiş (s. 13-40); *Miraciye*'yi günümüz harflerine aktarmış ve beyitlerin nesre çevirisini yapmıştır. Bunu yaparken metni "On Bâb" ve "Hatime"ye bölmüş, her bölümün sonunda "Alınacak Dersler ve İbretler" başlıkları altında, "faide", "şerh", "aşk", "tenbih", "tefsir ve izah" alt başlıklarında muhtevaya dair bazı açıklamalar yapmıştır (s. 43-167). Eser, Sözlük (s. 169-176) ve Tıpkıbasım (s. 178-216) ile tamamlanmıştır. Eserin Bursa İnebey Kütüphanesi nüshası ile (Makalede G kısaltmasıyla verildi.) çalışığımız Topkapı Sarayı Emanet Hazinesi Kitaplığı nüshasını (E.H.)

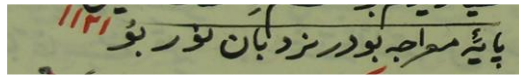
karşılaştırdık. “Bulmadı (E.H. 76^a/b.7): olmadı (G 13^b/b.9) // zât-ıla (77^a/b.4): Hakk ile (G 14^b/b.10)” kelimelerinden başka fark tespit edemedik.

II.1.1.2.1.3. *Miraciye*’nin Şekil Yönünden Değerlendirilmesi

Miraciye türü eserler çoklukla mesnevi nazım şekli ile yazılmışlardır. İsmail Hakkı’nın *Miraciye*’si hacim bakımından 477 beyitlik küçük bir mesnevidir. Şekil hususiyetleri yönünden daha önceki miraciyelere benzemektedir. Eserde bölümler arasında on tane geçiş beyti bulunmaktadır. Bu beyitler yazmada kırmızı mürekkepledir: Ger dilersen bulasın Hakdan sılât / Rûh-ı pâk-i Mustafâya vir salât (67^b/11)¹⁴, Ger dilersen olasın ehl-i salât / Vir Muhammed Mustafâya sad salât (68^a/b.4), Ger dilersen her dü-’âlemde selâm / Rûh-ı pâk-i Ahmede vir sad selâm (70^a/b.10), Sidrede kurmak dilersen ger hiyâm / Kıl salât u kıl selâm-ıla kıyâm (71^a/b.10), Ger terakkî-cû iseñ mâ-lâ-keîâm / Vir revân-ı Mustafâya çok selâm (74^a/b.1), Ger dilerseñ göresin nûr-ı Hüdü / Es-salâtü ve’s-selâm olsun edâ (76^a/b.2), Ger dilerseñ bûy-ı Hak tola meşâm / Mustafâya vir salâtı subh u şâm (77^b/b.7), Sürmek isterseñ cinân içre safâ / Kıl salâtı berrevân-ı Mustafâ (79^a/b.15), Ger dilersen kabrüne reş ola mâ’ / Kıl salâtı vir selâmı dâ’imâ (81^b/b.6), Ger dilerseñ bula mir’âtuñ safâ / Gitmesun dilden salât-ı Mustafâ (82^b/b.2). Bu beyitler, *Miraciye*’nin mevlid gibi topluca ve nağme ile söylendiğine bir işaret sayılabilir. İsmail Hakkı, vezni kullanmada ve kafiye tercihlerinde başarılıdır. *Miraciye* metni (1-477. beyitler) aruzun *Fâ’ilâtün Fâ’ilâtün Fâ’ilün* kalıbıyla yazılmıştır. Devamında (82^b-83^a) müellif tarafından *Miraciye*’nin tamamlanışına 3 tarih düşürülmüştür. Bunlardan ilk ikisi tam tarih, üçüncüsü ise mücevher tarihtir. İlk tarih, son beyti tarih olan dokuz beyitlik bir kıt’adır, İkinci tarih, mısra; üçüncü tarih de beyittir. Kıt’a ve mısra *Fâ’ilâtün Fâ’ilâtün Fâ’ilâtün Fâ’ilün*; beyit de *Müstef’ilün / Fa’ülün / Müstef’ilün / Fa’ülün (Mef’ülü / Fâ’ilâtün / Mef’ülü / Fâ’ilâtün)* kalıbıdır. Bu durumda eserde üç farklı aruz kalıbı kullanılmıştır. Tarihler şöyledir:

Hakkıyâ didüm bu nazm-ı dil-keşüñ târîhini

Pâye-i mi’râca budur nerd-bân-ı nûr bu 1121

4 = د 6 = و 2 = ب 5 = ه 3 = ج 1 = ا 200 = ر 70 = ع 40 = م 1 = ء 5 = • 10 = ی 1 = ا 2 = پ

6 = و 2 = ب 200 = ر 6 = و 50 = ن 50 = ن 1 = ا 2 = ب 4 = د 200 = ر 50 = ن 200 = ر

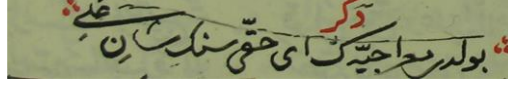
+

1121/[1709]

Dîger

Buldı mi’râciyyeñ ey Hakkî senüñ şân-ı ‘alî

¹⁴ Makalede *Miraciye*’den yapılan alıntılarda verilen sayfa numaraları müellif nüshasına göredir.

ب = 2 = و = 6 = ل = 30 = د = 4 = ی = 10 = م = 40 = ع = 70 = ر = 200 = ا = 1
ج = 3 = ی = 10 = ه = 5 = گ = 20 = ا = 1 = ی = 10 = ح = 8 = ق = 100 = ی = 10
س = 60 = ن = 50 = گ = 20 = ش = 300 = ا = 1 = ن = 50 = ع = 70 = ل = 30 = ی = 10

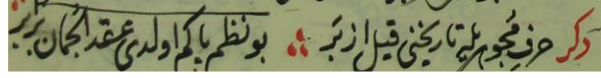
+

1121/[1709]

Dîger

Harf-i mücevher-ile târîhini kıl ezber

Bu nazm-ı pâküm oldu 'ikdu'l-cümân berâber

ب = 2 = ن = 50 = ظ = 900 = پ = 2 = ی = 10 = ق = 100 = ج = 3 = ن = 50 = ب = 2 = ب = 2

+

1121/[1709]

II.1.1.2.1.4. *Miraciye*'nin Muhteva Yönünden Değerlendirilmesi

II.1.1.2.1.4.1. *Miraciye*'nin özeti: *Miraciye* olaylar bütünlüğü içerisinde on iki bölümde özetlenebilir. Birinci bölümde söze Besmele ile başlanmış ve Hz. Peygamber'in Allah âlemine (lâhût) yükselmesinin nedenleri, bu yolculuğun Allah'ın dilemesi ile ve aşkla gerçekleşmesi (66^b/b.9-67^a/b.7); ikinci bölümde Cebrâil vasıtasıyla Hz. Peygamber'e davetin gelmesi, Hz. Peygamber'in Burâk'la Mekke'den Mescid-i Aksâ'ya vâsıl olması, geçmiş peygamberlerin kendisine tabi olmaları (67^a/b.8-67^b/b.11); üçüncü bölümde (Beytül-Makdis'te) Sahretü'llah'a (sahre, hacerü'l-muallak) (Bozkurt, 2002) çıkışı ve oradan semaya yükselişi; birinci gökte Hz. Âdem'e misafir olması, dokuz feleğin bir adımlık mesafede olması, her felekte birçok şeye tanık olması (67^b/b.12-69^a/b.3); dördüncü bölümde Beyt-i Ma'mûr'a varışı, vitir namazı kılması, meleklerin kendisine tabi olmaları, oradan yedinci semaya yükselişi, cuma günleri müminlerin ak libas giymelerinin müstehap (beğenilen bir davranış) olması, Halil İbrahim'i görmesi, Halil İbrahim'in çevresindeki çocukların erken yaşta ölen insanlar olmaları ve Cebrâil tarafından Hz. Peygamber'e söylenmesi, yedinci göğü geçtikten sonra, Kürsiler ve orada gördükleri (69^a/b.5-70^a/b.10); beşinci bölümde Cebrâil'in yol arkadaşlığında Burâk'la Sidre'ye varışı (Sidre'ler çoktur. Her amel, derecesine göre bu sidrelerden birine gider; kimi Arş'a, kimi Levh'e, kimi Kalem'e gider, kiminin gittiği yeri Allah'tan başka kimse bilmez.) ve Sidre'yi seyri (70^a/b.11-71^a/b.10); altıncı bölümde Sidre'nin seyrinden sonra Kürsî'ye vâsıl olması, Cebrâil ve Burâk'ın Kürsî'de kalmaları, Hz. Peygamber'in Refref'le hareketi, Ferş ve Arş'ı seyri (Ferş, Arş'ın üstündedir ve Ferş ancak Arş ile sağlamdır.) (71^a/b.11-74^a/b.1); yedinci bölümde Hz. Peygamber'in Allah'ın huzuruna kabulü, engelsiz Allah'ı görmesi (Bu bölümde İsmail Hakkı, duygu yoğunluğundan olacak, hikâyeye dâhil oluyor, sonra da "İdelüm biz mebhase yine

şürû” (75^b/b.9) diyerek tekrar konuya dönüyor. Bazen de, “Böyle fehm idün bu sırrı böyle siz” (75^b/b.14), “Ey fakîh gec fehm-ile olma mühân” (76^a/b.1) = “Siz bu sırrı böyle anlayın!”, “Ey fakih bunu geç, anlayacağım diye buralara takılıp kalma!” diyerek yol gösterici oluyor ve fakihlere uyarılar yapıyor.) (74^a/b.2-76^a/b.2); sekizinci bölümde bu görüşmenin nasıl olduğu (76^a/b.3-77^b/b.7); dokuzuncu bölümde miracın tamamlanması (77^b/b.8-79^a/b.15); onuncu bölümde dönüş yolunda Hz. Mûsâ’ya misafir olması ve aralarında geçen mükâleme, namazın elli vakitten beş vakte indirilmesi, yeryüzüne inmesi, bazı kimselerin bu hadiseye inanmamaları, ilk tasdik edenin Ebû Bekir olması (79^b/b.1-81^b/b.6); on birinci bölümde 34 miracın olması, bunlardan biri olan Hz. Peygamber’in miracının bedenle yapılmış olması ve faziletinin bedelsiz olması, diğer miraçların ruhla ilgili olması (81^b/b.7-82^b/b.2)¹⁵; on ikinci bölümde eserin dua ile tamamlanması (82^b/b.3-11) anlatılmıştır.

II.1.1.2.1.4.2. Miraciye’de motifler: Motif, bir edebî eserde dikkat çeken unsurlardan her biri şeklinde tanımlanabilir. Buna göre *Miraciye*’nin belli başlı motifleri şöyle sıralanabilir: **Aşk:** Miracın merdivenidir (66^b/b.7). **Davetin sebebi:** Hz. Peygamber miraca davet edilmeye en layık olandır. Miraç “âyât-ı kübrâ”yı (en büyük alametleri) görmek ve Hakk’ın sırlarını bilmek içindir (67^a/b.5-6). **Cebrâil (Cibrîl) ve davetin şekli:** Cebrâil miraç davetini bir gece ansızın getirmiştir (67^a/b.8-10). **Burâk:** Bir adımı, görüş mesafesinin ötesindedir, orta boyludur; bütün bineklerden üstündür (67^a/b.15; 67^b/b.1-2). **Mescid-i Aksâ’ya varış:** Hz. Peygamber Burak’la Mescid-i Aksâ’ya varmıştır (67^b/b.4). **Peygamberlere imamlık:** Mescid-i Aksâ’da iki rekât namaz kılmış; bütün peygamberler ona tabi olmuştur 67^b/b.5-9). **Sahretu’llâh:** Sahretu’llâh’tan semaya yükselmiştir 67^b/b.12). **Birinci felekte Hz. Âdem’le görüşme:** Birinci felekte Hz. Âdem’le görüşmüştür. Burası âlem-i berzaktır. Hz. Âdem’in ruhu oradadır (68^a/b.2-68^b/b.4). **Beyt-i Ma’mûr:** Hz. Peygamber feleklerden geçerek Beyt-i Ma’mûr’a ulaşmıştır (68^b/b.7-69^a/b.5). **Salât-ı vitir ve meleklerin Hz. Peygamber’e tabi olmaları:** Hz. Peygamber Beyt-i Ma’mûr’da bütün meleklerle vitir namazı kıldırması (69^a/b.7-8). **Yedinci felek ve ak libaslı insanlar:** Yedinci felekte ak libas giyen insanlar vardır. Cuma günleri ak libas giymenin müstehap olması buna bağlanmıştır (69^a/b.11-69^b/b.2). **Halil İbrahim ve çocuk yaşta insanlar:** Yedinci felekte, çevresinde insanlar olan Halil İbrahim’i görmüştür. Cebrâil’e, orada dolaşanların kimler olduklarını sormuş; Cebrâil, onların çocuk yaşta ölen insanlar olduklarını söylemiştir. Allah, o çocukları Resulullah’ın cediti İbrahim’e komşu kılmıştır (69^b/b.3-9). **Yüce kürsiler:** Yedinci semayı geçince yüce kürsiler görmüştür. Kürsilerin üzerinde insan ve cin suretleri vardır (69^b/b.12-13). **Altın perdeler:** Her meleğin elinde bir altın perde vardır. Orada görünen ceset (suret) değiştiğinde melek elindeki altın perde ile cesedi (sureti) örtüp gizler, ceset eski güzelliğine dönünce de perdeyi kaldırır (69^b/b.14-70^a/b.2). **Üç yüz ahlak:** Hüda’nın üç yüz ahlakı vardır; en büyüğü de güzel huydur (70^a/b.9). **Sidre ve Müntehâ:** Sidre son duraktır. Arada çok sidreler vardır. Müntehâ’nın ilk durağı Sidre’dir (70^b/b.1-

¹⁵. Miracın sayısı ile ilgili de ihtilaflar mevcuttur. Mahiyetleri farklı olmak üzere iki defa olduğunu kabul ederlerden başka otuz dört miraç hadisesi olduğunu düşünenler de vardır (Dönmez, 2018, s. 179).

2). **Sidre, Siccîn ve Hulle:** Sidre, kökü Siccîn'de olan bir ağaçtır. Kökü zakkumdur, kâfirlerin zehridir; dalları ise müminlere meyve verir ve hulleye benzer (70^b/b.15-71^a/b.3). **Kürsî:** Sidre'den sonradır (71^a/b.11). **Sidre'den öteye geçemeyiş:** Cebrâil ve Burak için Sidre son duraktır (71^a/b.12). **Refref ve bir melek:** Bir melek, Refref'le gelmiş. Hz. Peygamber, Refref'e binmiş ve Cebrâil'le vedalaşmıştır (71^a/b.14-71^b/b.5). **Ruhlar âlemi:** Aklın ermediği, yola aşkla devam edilmesi gereken bir âlemdir (71^b/b.6-10). **Ferş:** Arş'ın üstündedir (71^b/b.15). **Altı yüz kanatlı Süruş (Cebrâil) :** Süruş'un (Cebrâil'in) altı yüz kanadı olsa da miraç yolculuğuna (Kürsî'den sonra) katılamamış, coşkunluk içinde kalmıştır (72^a/b.3-4). **Arş'ta seyir:** Hz. Peygamber Arş'a yönelmiş, Arş ev sahibi gibi Hz. Peygamber'i gezdirmiştir (72^a/b.5-15). **H. Peygamber'in tek başına kalması:** Hz. Peygamber, yoluna tek başına devam etmiştir; aşkla yanmış, nura gark olmuş, ruh kaydı ve beden tedbiri elden gitmiş, kendinden geçmiştir (72^b/b.5-13). **Kâbe kavseyn Kurb-ı ev ednâ:** Hz. Peygamber, *Kâbe kavseyn* ve *Kurb-ı ev ednâ* makamlarına ulaşmıştır. Uzaklık ve yakınlık ortadan kalkmıştır (73^b/b.9-74^a/b.7). **Yârdan ayrılık, yâra kavuşmak:** Sevgiliye kavuşma rüzgârı esmiş, yârdan ayrılık, yâra kavuşmaya dönüşmüştür (74^b/b.11-13). **Allah'la görüşme:** Hz. Peygamber, burada, arada perde olmaksızın, Allah'la görüşmüş, mükâleme olmuştur (74^b/b.14-75^a/1,12,13-75^b/10-13). **Miracın tamamlanması:** Hz. Peygamber miracını tamamlamış, her menzilde istediklerini almıştır (77^b/b.8). **Beytü'l-Harâm:** Hz. Peygamber miracını tamamlamış ve Beytü'l-Harâm'a dönmek üzere yola çıkmıştır (77^b/b.10). **Arş'ta bırakılan terkîb:** Hz. Peygamber terkibini (sahibini ve öz varlığını) Arş'ta bırakmıştır. Sahibini ve öz varlığını bulmak / almak için tekrar Arş'a dönmüştür (78^a/b.1). **Müstevâ:** Temiz makamın adıdır. Herkesin ulaşması lazım gelen makamdır. Hz. Peygamber'den başkası o makama ulaşamamıştır (78^a/b.4-5). **Ayna ve at:** (Müstevâ'da) ona gündüz, ayna; hareket edenlerin ayakları da at olmuştur (78^a/b.11). **Kürsî:** Erişilmez makamdır. Hz. Peygamber'den başkası Kürsî'ye çıkamamıştır (78^a/b.12). **Cenneti seyir:** Cennetin çevresi duvardır. Orada her şey vardır (78^a/b.15). **Adn cenneti ve Allah'ı görme (Rü'yetullâh):** Adn cenneti cennetlerin en yücesidir, orada Hz. Peygamber Allah'ı görmüştür (Rü'yetullâh) (78^b/b.5). **Tâ Hâ:** Allah, Adn cennetinde Tâ Hâ suresini okumuş, herkes dinlemiştir (79^a/b.2). **On İki Burç:** On İki Burç Kürsî'den taksim edilmiştir (79^a/b.5). **Gıdâ:** Dünyadaki gibi sabah ve akşam yemek yenmektedir. Yemekler devamlıdır ve hiç tükenmezler (79^a/b.10-13). **H. Mûsâ'ya misafir oluş:** Hz. Peygamber dönüş yolunda Hz. Mûsâ'ya misafir olmuştur (79^b/b.2). **H. Mûsâ ile mükâleme, farz namazın beş vakte indirilmesi:** Hz. Peygamber, Hz. Mûsâ ile mükâlemeden sonra, Allah'a niyazda bulunmuş ve elli vakit namaz beş vakte indirilmiştir (79^b/b.3-7). **H. Peygamber'in Hz. Mûsâ ile görüşmesinin sebepleri:** İki sebebe bağlanmış; birincisi Hz. Mûsâ'nın diğer peygamberlerden daha uzun yaşamış olması, bilgili ve tecrübeli olması; ikincisi de "Kelîm" olmasıdır (79^b/b.10-14). **Miracın süresi:** Miraç bir nefeste olmuştur (80^a/b.4). **Harem'e dönüş:** Hz. Peygamber tüm yıldızları geçip Harem'e inmiştir (80^b/b.3). **İnanmayanlar:** Miraç olayını ilk duyanlar inanmamışlardır (80^b/b.9-11). **H. Ebû Bekir:** Miracı ilk tasdik eden Hz. Ebû Bekir olmuştur (80^b/b.12). **Miracın sayısı:** Biri cismani, diğerleri ruhani otuz dört miraç vardır (81^b/b.7-8).

Metin Akar'a göre İsmail Hakkı, miraç motiflerinin çoğunu anlatmamış, ele aldıklarının büyük bir

kısmı da birkaç beyitte geçiştirmiştir (Akar, 1987, s. 172).

II.1.1.2.1.5. *Miraciye*'nin Dil ve Anlatım Özellikleri

Eser sade görünse de yer yer anlaşılması güç, anlam derinliği olan çok sayıda ifade ile süslenmiştir; bu ifadeler esere değer katmıştır. Eser tasavvuf terimleri açısından da zengindir. Bütün bunlar yazarının tarikat mensubu olması ile izah edilebilir. Bazı beyitlerde yabancı terkiplerle karşılaşmıyoruz. Yabancı terkiplerin olmadığı beyitler bazen birbirini takip etmiştir: “Kıldı da’vet şeb içinde Hazreti / Tâ fenâda göre hasret hasreti // Ger dir isen Hakk-içün *keyfe erâh* / Bil ki aña yok fenâdan gayri râh // Var-idi yanınca cennetden Burâk / Kim basardı ayagın gâyet ırak (67^a/b.13-15); “Sordı Mûsâ Mustafâya farzdan / Kaç vakt emr etdi didi farz eden // Didi pencah vaktur olmam melûl / Kıluram tâ kim ecel ide hulûl // Didi vardur gerçi ‘âlf himmetün / Lîk var tahfff eyle zimmetün (79^b/b.3-5).

İsmail Hakkı, hikâyenin dışında arada kendi yorumlarını da katmıştır. Mesela dönüş yolunda Hz. Peygamber’in diğer peygamberlerle değil de Hz. Mûsâ ile görüşmesini iki sebebe bağlaması gibi (79^b/b.8-13). Eserde, miraç olayı dikkat çekici bir şekilde anlatılmıştır. İsmail Hakkı zaman zaman hikâyeye dâhil olmuş, fakihlere uyarılarda bulunmuştur (bk. *Miraciye*’nin Muhteva Yönünden Değerlendirilmesi). Bazen öğüt verici sözleri art arda sıralamıştır: “Var hazâna kalma seyr it der-bahâr / Kim gider turmaz katâr-ıla bahâr // Olsa ‘âşık ‘ışk-ıla cûy-ı revân / Tîz irer ma’şûkına rûh-ı revâ // Gir niyâz-ıla yola ne nâz-ıla / Menzile ir irmedin bir nâz-ıla // Tîr-i hük-m-endâz-ı bâzû rûy-per / Bâz kılssa hiç çîz olmaz siper // Gird-bâde olma rehde pey-sipur / Yoluñı bâd-ı sabâ gibi süpür” (78^b/b.11-15)¹⁶. Rû’yetullâh’taki manevi hava anlatılırken “bu-durur” tekrarları yapılmıştır: “Bu-durur ol kim didün *Allâhu nûr* / Yüzüne bakmaga âdem utanur // Bu-durur ol vech-i bâkî kim ‘ıyân / Oldı nûri gözlere fevka’l-beyân // Bu-durur ol kenz-i mahfi-i ezel / Zâhir oldı lâ yezâl ü lem yezel (75^a/b.7-9). Miracı yanlış yorumlayanlar eleştirilmiştir. Bu eleştirel sözlerin bir kısmı vecize değerindedir: “‘İlm zîrâ ‘aynı olmaz muhtevî / Gayb-ile olmaz şehâdet müstevî” (76^a/b.10), “Çün kapu muğlak ola sen taşrada / Göremezsın anı varsan Haşre de” (76^a/b.12), “Sâye zîrâ kim olur târîk reng / Görinür gerçi ‘aceb bârîk reng” (82^a/b.14). İsmail Hakkı ayet, hadis ve tarikatta geçer sözleri yeri geldikçe kullanmıştır:

II.1.1.2.1.5.1. Ayetler

Eserde yer yer ayetlerden tam ve nakıs alıntılar yapılmıştır: “*mâ zâga’l-basar*”¹⁷(67^a/b.3), “*âyât-ı*

¹⁶ “Baharda yürü, sonbahara kalma, bahar çabuk geçer”. “Âşık, aşkla su gibi giderse, maşukuna tez ulaşır”. “Nazlanarak değil, yalvararak yola gir ki menzile ulaşasın; eğer nazlanırsan menzile ulaşamazsın”. “Kolu kuvvetli mahir okçu, oku yeniden atarsa, hiçbir şey ona siper olmaz”. “Hortum gibi dönüp dolaşma, yol almaya bak; yolunu sabah yeli gibi temizle!”

¹⁷ Gözü kaymadı (Özek vd., 1997, s. 525, Necm (53)/17).

*kübrâ*¹⁸(67^a/b.6), “*Ümmü'l-Kitâb*”¹⁹(68^b/b.10), “*kün fekân*”²⁰(70^b/b.10), “*lâ yecû'u lâ ya'ra*”²¹(71^a/b.4), “*ve-mâ minnâ illâ ve-leh*”²²(71^a/b.13), “*e'r-Rahmân 'ale'l-'Arşi'stevä*”²³(72^a/b.6), “*zâte'l-yemîn zâte's-şimâl*”²⁴(72^b/b.15), “*Rabbi zidnî*”²⁵(73^a/b.10), “*len terânî*”²⁶(73^a/b.15), “*fe-evhâ ilâ 'abdihi*”²⁷(73^b/b.7), “*kâbe kavseyni ev ednâ*”²⁸(73^b/b.9,14), “*Allâhu nûr*”²⁹(75^a/b.7), “*hel min mezîd*”³⁰(75^b/b.1), “*kânâ ye'külâni ta'âm*”³¹(75^b/b.7), “*tilke'r-Rüsûl*”³²(76^b/b.13), “*küllü men 'aleynâ fân*”³³(77^a/b.1), “*lâ-uhubbü'l-âfilîn*”³⁴(77^a/b.7), “*ve terâhüm yenzurûn*”³⁵(77^b/b.3), “*Allâhu hâd*”³⁶(78^b/b.6), “*Tâ. Hâ*”³⁷(79^a/b.2), “*bükre ve 'aşî*”³⁸(79^a/b.9), “*'aşâ gadâ*”³⁹(79^a/b.10), “*sümme denâ fe-tedellâ*”⁴⁰(80^a/b.5-6), “*Allâhu's-samed*”⁴¹(80^a/b.7), “*Allâhu ahed*”⁴²(80^a/b.8), “*lâ ilâhe illâ ente*”⁴³(80^a/b.14), “*kul innemâ ene beşer yûhâ ileyye*”⁴⁴(80^b/b.13-14), “*lâ-şarkıyye lâ-garbiyye*”⁴⁵(81^a/b.5), “*esrâ bi-'abdih*”⁴⁶(81^b/b.10). Ayrıca “Okudu Nûr âyetin şehnâz-ıla”(71^b/b.4) mısraındaki “Nûr âyeti” sözüyle de “Allah göklerin ve yerin nurudur. Onun nurunun temsili, içinde lamba bulunan bir kandil gibidir. O lamba, kristal bir fanus içindedir; o fanus da sanki inciye benzer bir yıldız gibidir ki Doğu'ya da Batı'ya da nispet edilemeyen

¹⁸ En büyük ayetler (*Kur'an-ı Kerim*'de *âyâti Rabbihi'l-kübrâ*) (Özek vd., 1997, s. 525, Necm (53)/18).

¹⁹ Bütün kitapların aslı (Özek vd., 1997, s. 253, Ra'd (13)/39).

²⁰ “Ol!” der; o da oluverir (*Kur'an-ı Kerim*'de *kün-fe-yekûn*) (Özek vd., 1997, s. 55, Âl-i İmrân (3)/47). Ayrıca En'âm, 6/73; Nahl, 16/40; Meryem, 19/35; Yâsîn, 36/82; Mü'min, 40/68.

²¹ Ne çıkmak ne de çıplak kalmak (*Kur'an-ı Kerim*'de *ellâ tecû'a fihâ velâ ta'ra*) (Özek vd., 1997, s. 319, Tâ-Hâ (20)/118).

²² Bizim her birimiz için (*Kur'an-ı Kerim*'de *ve-mâ minnâ illâ lehû*) (Özek vd., 1997, s. 451, Sâffât (37)/164).

²³ Rahmân, Arş'a istiva etmiştir (Özek vd., 1997, s. 311, Tâ-Hâ (20)/5).

²⁴ Sağa sola (*Kur'an-ı Kerim*'de *zâte'l-yemîni ve zâte's-şimâli*) (Özek vd., 1997, s. 294, Kehf (18)/18).

²⁵ Rabbim (ilmimi) artır (Özek vd., 1997, s. 319, Tâ-Hâ (20)/114).

²⁶ Sen beni asla göremezsün (Özek vd., 1997, s. 166, A'râf (7)/143).

²⁷ Bunun üzerine Allah, kuluna vahyini bildirdi (Özek vd., 1997, s. 525, Necm (53)/10).

²⁸ (Birleştirilmiş) iki yay arası kadar, hatta daha da yaklaştı (Özek vd., 1997, s. 525, Necm (53)/9).

²⁹ Allah (göklerin ve yerin) nurudur (Özek vd., 1997, s. 353, Nûr (24)/35).

³⁰ Daha var mı (Özek vd., 1997, s. 518, Kaf (50)/30)?

³¹ Her ikisi de yemek yerlerdi (*Kur'an-ı Kerim*'de *kânâ ye'külâni't-ta'âme*) (Özek vd., 1997, s. 119, Mâide (5)/75).

³² O peygamberler (Özek vd., 1997, s. 41, Bakara (2)/253).

³³ Yeryüzünde bulunan her canlı yok olacaktır (Özek vd., 1997, s. 531, Rahmân (55)/26).

³⁴ Batanları sevmem (Özek vd., 1997, s. 136, En'âm (6)/76).

³⁵ Ve onları bakar görürsün (Özek vd., 1997, s. 175, A'râf (7)/198).

³⁶ Yönelten (hidayet eden) Allah (*Kur'an-ı Kerim*'de *ve inne'llâhe le-hâd*) (Özek vd., 1997, s. 337, Hac (22)/54).

³⁷ Tâ. Hâ. (Özek vd., 1997, s. 311, Tâ-Hâ (20)/1).

³⁸ Sabah akşam (*Kur'an-ı Kerim*'de *bükreten ve 'aşıyyâ*) (Özek vd., 1997, s. 304, Meryem (19)/11).

³⁹ Sabah akşam (*Kur'an-ı Kerim*'de *bi'l-gadâti ve'l-'aşıyyi*) (Özek vd., 1997, s. 296, Kehf (18)/28).

⁴⁰ Sonra (Muhammed'e) yaklaştı, derken daha da yaklaştı (Özek vd., 1997, s. 525, Necm (53)/8).

⁴¹ Allah sameddir (Özek vd., 1997, s. 604, İhlâs (112)/2).

⁴² Allah birdir (Özek vd., 1997, s. 604, İhlâs (112)/1).

⁴³ Senden başka hiçbir tanrı yoktur (Özek vd., 1997, s. 328, Enbiyâ (21)/87).

⁴⁴ De ki, ben yalnızca beşerim, bana vahyolunuyor (*Kur'an-ı Kerim*'de *kul innemâ ene beşerun mislüküm yûhâ ileyye*) (Özek vd., 1997, s. 303, Kehf (18)/110).

⁴⁵ Doğu'ya da Batı'ya da nispet edilemeyen (*Kur'an-ı Kerim*'de *lâ-şarkıyyetin ve lâ-garbiyyetin*) (Özek vd., 1997, s. 353, Nûr (24)/35).

⁴⁶ (Allah, Muhammed) kulunu götürdü (Özek vd., 1997, s. 281, İsrâ (17)/1).

mübarek bir ağaç, yani zeytinden (çıkan yağdan) tutuşturulur. Onun yağı neredeyse, kendisine değmese dahi ışık verir. (Bu) nur üstüne nurdur. Allah dilediği kimseyi nuruna eriştirir. Allah insanlara (işte böyle) temsiller getirir. Allah her şeyi bilir.” (Özek vd., 1997, s. 353, Nür (24)/35) ayetine gönderme yapılmıştır.

II.1.1.2.1.5.2. Hadisler ve Diğer Sözler

İsmail Hakkı, eserinde hadislere de zaman zaman göndermeler yapmıştır: “*yâ Muhammed kîf*” (73^b/b.1) “*inne Rabbeke yusallî*”⁴⁷(73^b/b.2), “*ennâ erâh*”⁴⁸(74^b/b.10), “*lâ ilâhe illa’llâh*”⁴⁹(75^a/b.12), “*levlâke levlâke*”⁵⁰(75^b/b.14,15), “*yenzilü’r-Rabbü*”⁵¹(78^a/b.10), “*lâ uhsî senâ ente ke-mâ*”⁵²(80^a/b.13). Hadis göndermelerini bazen de manen yapmıştır: “*Âdem ruhla ceset arasındayken ben peygamberdim.*” (Süyûtî, 1990, s. 400) hadisi “*Asl-ı Âdem çünkü âb u gildürür*” (75^b/b.6) mısraında; “*Muhammed’in nefsinin elinde bulunduran Allah’a yemin ederim ki, şayet siz en aşağıdaki arza bir ip sarkıtacak olsanız, bu ip Allah’ın (ilmi) üzerine inecektir.*” (Canan, 1995b, s. 370) hadisi “*Didi bir habl eylesen tenzîl sen / Düşer Allâh üzerine ol resen*” (80^a/b.12) beytinde; “*Ermiş kulların kubbelerimin altındadır; onları benden başka hiç kimse bilmez.*” (Yılmaz, 2008b, s. 195) kutsi hadisi de “*Evliyâ mahfidurur tahte’l-kıbâb*” (81^a/b.1) mısraında alıntılanmıştır. Rü’yetullâh makamında söylenen sözler: “*keyfe erâh*”⁵³(67^a/b.14). “*Men re’ânî kad re’âke men re’âk / Kad re’ânî lâ yekul ennâ erâk*”⁵⁴(75^a/b.2), “*lâ-halâ vu lâ-melâ*”⁵⁵(81^a/b.13). *Miraciye*’de ayrıca zikir sözleri ve dualar da vardır: “*mâ-fî’ d-dârî illa’llâh*”⁵⁶(77^a/b.14), “*el-hamdu lek eş’ş-şükürü lek*”⁵⁷(71^b/b.1).

II.1.1.2.1.5.3. Diğer Hususlar

Miraciye’de tasavvuf terimleri sıkça geçer: “*azm-i sefer*” (66^b/b.6), “*esrâr-ı Hak*” (67^a/b.15), “*nûr-*

⁴⁷ *Fe-in kîle fe-mâ tekûlune fî-mâ ruviye enne Cibriile Aleyhi’s-Selâm; ebtæ ‘Ale’n-Nebiyi. Fe-kale: Innî vecetdu Rabbî yusallî* = Cebraîl’in; “Hz. Peygamber’in geciktiğine ve ‘Rabb’imi namaz kılariken gördüm.” rivayetine ne dersiniz?” diye sorulursa... (Fûrek, 1985, s. 443).

⁴⁸ Hz. Ebû Zer Rü’yetullâh konusunda Hz. Peygamber’e “Rabb’ini gördün mü?” diye sormuş, “Nûrun ennî erâhû = Nurdur, ben onu nasıl görürüm?” diye buyurmuştur (Canan, 1995a, s. 475, Müslim, İman 291, (178)’den naklen).

⁴⁹ “*Lâ ilâhe illa’llâh Muhammedün Resûlü’llâh* = Allah’tan başka tapacak yoktur; Muhammed. Allah’ın elçisidir.” (Yılmaz, 2008a, s. 518) Kelime-i Tevhid sözünün ilk bölümüdür.

⁵⁰ “*Levlâke levlâke le-mâ halaktü’l-eflâk* = Sen olmasaydın, sen olmasaydın (ey Muhammed), ben âlemi yaratmazdım.” hadisinin ilk bölümüdür (Yılmaz, 2008a, s. 567).

⁵¹ “*Yenzilü rabbünâ külle leyletin ilâ semâi’ d-dünyâ* = Rabb’imiz her gece dünya semasına iner.” hadisinin ilk bölümüdür (Yılmaz, 2008a, s. 958).

⁵² “*Allâhumme e’üzü bi-rızâke min-sahatike ve bi-mu’âfâatike min-’ukûbetike ve e’üzü bi-ke min-ke lâ uhsî senâen ‘aleyke ente ke-mâ esneyte alâ nefsike* = Yâ Allah! Gazabından rızana sığınırım, cezandan affına sığınırım, senden sana sığınırım. Sana karşı layık olduğun övgülerini sayamam. Sen kendini nasıl övdünse öylesin.” hadisinin bölümüdür (Kuşeyrî en-Niysâbüri, 1988, s. 117).

⁵³ Nasıl görürüm?” sözü “O, bir nurdur; onu nasıl göreyim?” hadisine telmih sayılabilir (bk. ennâ erâh).

⁵⁴ Beni gören mutlaka seni görmüştür; seni gören de mutlaka beni görmüştür; (ama) seni gördüm demesin (seni gören Allah’ı gördüm demesin)”.

⁵⁵ “Boş da değildir, dolu da değildir.” anlamında, yer aldığı beyitte Arş’in üstünü anlatan söz olarak geçiyor.)

⁵⁶ “Kâinatta Allah’tan başkası yoktur.” Bu sözün benzeri “*Lâ-ma bude illa’llâh* = Allah’tan başka kendisine ibadet edilecek hiçbir ilah yoktur.” (Yılmaz, 2008a, s. 521).

⁵⁷ “Hamt sana, şükür sana” anlamında bir dua sözü.

ı cemâl” (67^a/b.16), “keşf” (73^a/b.9), “gark-âb-ı ‘ışk” (73^a/b.14), “ender-fenâ” (74^a/b.11), “ene'l-Hakk” (75^b/b.1), “vahdet”, “kesret” (77^a/b.13), “tecellî” (80^b/b.6) vb. Eserde hâl ve makamları anlatan sözler ile cemâl erbâbı ve temkîn ehline ait sözler vardır: “Lâzım olmaz Ka'bede kible-nümâ” (74^a/b.9), “Mazhariyyet âyine oldı aña / Kendi kendin kimse görmez bak saña” (74^a/b.14), “Bu sebebden didi erbâb-ı cemâl / Kim ki ‘abd-ı mahz ola buldı kemâl” (75^a/b.14). “Didi temkîn ehli bir sırr-ı serî / Nâfi’ olmaz i'tikâd-ı serseri” (76^a/b.3),

Eserde Türkçe ve Farsça terkipler çok, Arapça olanlar ise azdır:

Türkçe terkipler: “semânuñ kevkebi” (68^b/b.2), “anuñ ümmeti” (69^a/b.2), “müntehânun evveli” (70^b/b.2), “kiminüñ yeri” (70^b/b.5), “Sidrenüñ seyri” (71^a/b.11), “kulzüminüñ cezri” (73^a/b.8), “dîdenüñ kaydı” (76^b/b.9), “ma'dinüñ aslı” (77^a/b.15) vb.

Farsça terkipler: “bâg-ı safâ” (66^b/b.1), “salât-ı vitri” (69^a/b.7), “saff-ı melek” (69^a/b.8), “rûz-ı cum'a” (69^b/b.2), “mahbûs-ı kafes” (74^a/b.3), “vaz-ı kadem” (78^a/b.13) vb.

Arapça terkipler: “ma'lûmu'l-haber” (67^a/b.9), “Ümmü'l-Kitâb” (68^b/b.10), “vâsi'ü'l-meydân” (71^b/b.13), “fevka'l-'Arş” (71^b/b.15) vb.

Farsça-Türkçe terkipler: “fitrat-ı asliyyenüñ hükmi” (69^b/b.10), “anuñ ‘akl-ı hoş-demi” (70^b/b.11), “anuñ cümle-i evsâfi” (76^b/b.8), “devr-i küllînüñ devrânı” (79^a/b.7) vb.

Farsça-Arapça terkipler: “sırr-ı mâ zâga'l-basar” (67^a/b.3), “hadd-i fevka'l-'Arş” (76^b/b.10), “âzâde-i Beytü'l-Harâm” (77^b/b.10) vb. Eserde bu son iki grubun sayısı azdır.

III. Sonuç

Sonuç olarak İsmail Hakkı'nın *Miraciye*'si tasavvufi yönü de olan, sanat değeri yüksek; dil, üslup ve hikâye tekniği yönünden başarılı bir eserdir. *Miraciye*'nin dili sade olmakla birlikte, yer yer sanatlıdır. Şair, zaman zaman derin anlamlı ifadeler kullanmıştır; okuyucunun anlatılanları anlaması için tasavvuf hakkında belli bir birikimi olması gerekir. Bölümleri birbirine bağlayan beyitlerin bulunması, metni beste ile ve koro hâlinde söylenmeye müsait hâle getirmiştir. İsmail Hakkı, genelde kendi dönemine kadar yazılmış miraç motiflerini kullanmış; bunları kullanırken kendine has yorumlar yapmıştır. Bizce eseri kıymetli kılan da budur. Miraç motiflerinin ne derece İslami dayanağı olduğu ayrı bir çalışmanın konusudur. Biz bu konuyu alanının uzmanlarına bırakıyoruz.

İsmail Hakkı, arada hikâye dışına çıkarak anlatıma kendi yorumlarını katmıştır. *Miraciye* tüm yönleriyle kendi zamanına kadar yazılmış olan miraciyelerin en orijinallerinden biridir. *Miraciye*'nin bitirilişine çok sayıda tarih düşürülmesi onun değerini gösterir.

Kısaltmalar

- B** Berlin Staatsbibliothek Ms.or.fol.3333 numarada kayıtlı nüsha
b. 1. beyit 2. Bin
bk. Bakınız

cm	Santimetre
E.H.	Şeyh İsmail Hakkı Bursevî, <i>Miraciye</i> , Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi E.H.1790, 66b-83a’da kayıtlı nüsha (Müellif hattı)
G	Şeyh İsmail Hakkı Bursevî, <i>Miraciye</i> , Bursa İnebey Kütüphanesi. Genel No: 124’te kayıtlı nüsha
ed.	Editör
KK	Kur’an-ı Kerim
MC	İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı MC_Yz_O_0053 demirbaş numarada kayıtlı nüsha
mm	Milimetre
st.	Satır
TDK	Türk Dil Kurumu
yk.	Yaprak

Kaynakça

- Akar, M. (1987). *Türk Edebiyatında Manzum Mirâc-nâmeler*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı.
- Akdoğan, Y. (1989). Mi’rac, Mi’rac-nâme ve Ahmedî’nin Bilinmeyen Mi’rac-nâmesi. *İstanbul, IX*, 263-310.
- Ayan, H. (1986). Abdülbâkî Ârif Efendi’nin Mi’raciyyesi. *Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2, 1-11.
- Bozkurt, N. (2002). *Kubbetü’s-Sahre*. TDV İslâm Ansiklopedisi. <https://islamansiklopedisi.org.tr/kubbetus-sahre>
- Canan, İ. (1995a). *Kütüb-i Sitte Muhtasar Tercüme ve Şerhi* (C. 14). Ankara: Akçağ Yayınları.
- Canan, İ. (1995b). *Kütüb-i Sitte Muhtasar Tercüme ve Şerhi* (C. 6). Ankara: Akçağ Yayınları.
- Dönmez, H. (2018). *Muhammediye’de İnsan-ı Kâmil Düşüncesi* [Doktora Tezi]. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel İslam Bilimleri Ana Bilim Dalı.
- Esir, H. A. (t.y.). *Lâmîî Çelebi-Ferhâd ile Şîrîn*. Geliş tarihi 25 Mayıs 2024, gönderen <https://ekitap.ktb.gov.tr/TR-195825/lamii-celebi-ferhad-ile-sirin.html>
- Esir, H. A. (2009). Anadolu Sahası Mesnevilerinde Miraç Mevzuu. *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 39, 683-708.
- Fûrek, E. M. b. el-Hasen. (1985). *Müşkilü’l-Hadîs ve Beyânuhû* (M. M. Ali, Ed.; 2. bs). Beyrut: Âlemu’l-Kütüb.
- Hunutlu, Ü. (2018). Yeni Bir Nüshasıyla Ahmedî’nin Miraç-nâmesi. *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı - Belleten*, 66(2), 281-349.
- İstanbul Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı*. (t.y.). Geliş tarihi 11 Mayıs 2024, gönderen http://katalog.istanbul.edu.tr/client/tr_TR/default_tr/

- Kara, Y. B. (2015). *Mi'racın Tasavvufî Boyutu: İsmail Hakkı Bursevî Örneği* [Yüksek Lisans Tezi]. Bursa: Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel İslam Bilimleri Ana Bilim Dalı Tasavvuf Bilim Dalı.
- Karatay, F. E. (1961). *Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi Türkçe Yazmalar Kataloğu* (C. 2). İstanbul: Topkapı Sarayı Müzesi Yayınları.
- Kuşeyrî en-Niysâbûrî, E.-H. M.-H. (1988). *Sahih-i Muslim ve Tercemesi* (M. Sofuoğlu, Çev.; C. 2). İstanbul: İrfan Yayınları.
- Namlı, A. (2001). *İsmâil Hakkı Bursevî: Hayatı, Eserleri ve Tarikat Anlayışı*. İstanbul: İnsan Yayınları.
- Özek, A., Karaman, H., Turgut, A., Çağrıç, M., Dönmez, İ. K., & Gümüş, S. (1997). *Kur'an-ı Kerim ve Açıklamalı Meali* (2. Baskı). Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Poyraz, İ. (2007). *İsmail Hakkı Bursevî: Mi'râciye*. İstanbul: Sır Yayıncılık.
- Süyûtî, E.-F. C. A. b. E. B. b. M. el-Hudayrî. (1990). *Câmi'u's-Sagîr* (C. 1-2). Beyrut: Dârü'l-Kütübî'l-İlmiyye.
- Türk Dil Kurumu Sözlükleri*. (t.y.). Geliş tarihi 07 Mayıs 2024, gönderen <https://sozluk.gov.tr/>
- Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı—Detaylı Arama*. (t.y.). Geliş tarihi 11 Mayıs 2024, gönderen <https://portal.yek.gov.tr/works/advancedsearch/full/10>
- Uslucan, G. (2013). *Eski Anadolu Türkçesiyle Yazılmış Miraçname (Metin-Gramer-Dizin)* [Yüksek Lisans Tezi]. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Edebiyatı Ana Bilim Dalı.
- Uzun, M. İ. (2020). Mi'râciye. İçinde *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, C. 30, ss. 135-140). Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Yavuz, K. (1999). Anadolu'da Başlayan Türk edebiyatında Görülen İlk Mi'râc-nâmeler: Âşık Paşa ve Mi'râc-nâmesi. *İlmî Araştırmalar*, 8, 247-266.
- Yılmaz, M. (2008a). *Kültürümüzde Arapça ve Farsça Asıllı Vecizeler Sözlüğü* (C. 2). İstanbul: Sütun Yayınları.
- Yılmaz, M. (2008b). *Kültürümüzde Arapça ve Farsça Asıllı Vecizeler Sözlüğü* (C. 1). İstanbul: Sütun Yayınları.

Extended Abstract

Miraj is an Arabic word meaning "going up", "ascending". The word is given the meaning of "ascending to the sky" in the Turkish Language Association Current Turkish Dictionary. In Islam, Miraj is the event in which the Prophet ascended to the sky and was admitted to the presence of Allah. This event took place on the 27th night of the month of Rajab, one year or seventeen months before the Hijrah. The subject of Miraj has been dealt with in Arabic, Persian and Turkish literature. The works written within the framework of the tradition of writing miraj in Arabic literature, which started with Imam Gazzali (d. 1111), are prose. There are 11 couplets about miraj in the Qasida of Ka'b ibni Züheyr's Bânet Suad (Kasîde-i Bürde). Commentaries of Bânet Suâd Qasida (Kasîde-i Bürde) have been produced in our literature. In Iranian literature, many mirajiyes have been written in verse. There are both independent ones and those

included in masnavis. In addition to these mirajiyas in verse, some Persian mirajiyas were also written in prose. On the other hand, in Turkish literature, mirac was initially a part of the sîrah. Later on, it became independent like mawlid, hilye and similar works. Miraj-nâmas in both verse and prose have been written since the XII. century. Miraj is among the most popular topics in Turkish literature. The subject is covered in independent books on miraj, as well as in works such as siyar, mawlid and hilye. Independent works on mirac in Turkish literature are small in terms of volume. Miraj appeared as a motif for the first time in Turkish literature in the Epic of Satuk Buğra Khan. In the Anatolian field, Âşık Paşa (d. 1332) was the first to deal with subjects such as mawlid and mirac-name. The first independent miraj-name in the Anatolian field was a 497 couplet work titled Tahkîk-i Mirâc-ı Resûl written by Ahmâdî (d. 1412) in 1405. From the 16th century onwards, the number of mirajiyes in divans increased. The first Sîret known in Anatolian Turkish literature, which is entirely in verse, also contains a 572 couplet Miraj. The Sîrah, completed by a man named Muhammad in 1467, has around 17662 couplets. Masnavis narrating the events that occurred around the life of the Prophet were written in the eighteenth century, as in the previous centuries. Works such as Mirajiye by Abdûlbâkî Ârif Efendi (d. 1713), Biset-name by Şeyhülislam İshak Efendi (d. 1734), Mevlid and Hicretü'n-Nebî by Nahifî (d. 1739) are examples of such works. İsmail Hakkı Bursevî (d. 1725) also wrote his Mirajiye in 1709. Various figures have been put forward regarding the number of İsmail Hakkı's works. This difference results from the fact that some of his works are registered under different names, some of them have not been discovered, it is not possible to determine whether some of them belong to him or not, some works that are not his are shown as belonging to him or that some of his trivial works have not been taken into consideration in some studies. Writing mainly in Turkish and Arabic, İsmail Hakkı also wrote in Persian from time to time. İsmail Hakkı reflected his personality as a scholar, philosopher, poet, Sufî and exegete in his Mirajiye. In addition to being understandable, Mirajiye attracted attention with its reflection of the possibilities of our classical poetry and its narration of the miraj without exaggeration.

Mirajiye can be evaluated in twelve chapters within the integrity of events. Following the introduction to the subject in the first chapter, the second chapter includes the invitation to the Prophet through Gabriel, the Prophet's arrival at Masjîd al-Aqsa, and the previous prophets being subject to him. The third chapter involves his ascension to heaven, being a guest of Prophet Adam in the first heaven, the nine heavens being one step away, and his witnessing many things in each heaven. The fourth chapter includes his arrival at Bayt al-Ma'mûr, his praying the Salat al-Witr, the angels following him, his ascension from there to the seventh heaven, believers recommended to wear white clothes on Fridays, his seeing Khalil Ibrahim, being told by Gabriel that the children around Khalil Ibrahim were people who died at an early age, passing through the seventh heaven, the Kursi and what he saw there. In the fifth chapter, his arrival in Sidre and his journey through Sidre are mentioned. In the sixth chapter, his arrival at Kursi, his movement with Refref, his journey to Arsh and Farsh are included. While the seventh chapter

mentions The Prophet's acceptance into the presence of Allah and his seeing Allah without obstacles, the eighth chapter reports how this meeting happened. The completion of miraj is included in the ninth chapter. The tenth chapter deals with his encounter with the Prophet Moses on the way back and the conversations between them. The eleventh chapter explains that there were 34 ascensions; while one of them, the Prophet's miraj, was performed with the body and its virtue was free of price, the rest were related to the soul. In the twelfth chapter, the work concludes with a prayer. The name of the author is also mentioned in this section. At the end of the work, the number of couplets is given as 477. There are transition couplets between chapters in the work. There are complete and incomplete quotations from verses in the work. İsmail Hakkı also made references to hadiths. There are also a small number of prayers and famous sayings in the work. Throughout the work, there are also Sufi terms and sayings such as kalamıkibar, which may have been said for a period and then forgotten. In conclusion, Mirajiye's style is artistic and its language is generally comprehensible. These features of the work caused it to be appreciated by everyone and made it easy to read and understand. The presence of couplets connecting the chapters made the text suitable for composition and choral singing. İsmail Hakkı generally adhered to the motifs of miraj written before him. However, he occasionally strayed from the story and added his own interpretations. The large number of dates assigned to the completion of the Mirajiye shows its value.

EK: 1

Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi Emanet Hazinesi Kitaplığı (E. H.) 1790'da kayıtlı müellif nüshası.

هذه معراجيه للعبد الفقير الشيخ اسمعيل حقه
 شرفه الله تعالى بربيع التجلي ومزيد الترقى
 وفيها من المحسنات صبغة الا التزام والتجسس
 والتقارب جعلها الله تعالى مرعاة للوصول
 الى جناب الرفيع بحرمة حبيب الشفيح ك

بسم الله الرحمن الرحيم
 كلب وامي بلبل باغ صفا
 قمرى هو هوزن سر وسنا
 طائر قدسى سيد اشيان
 اولشيكين ساكن سخن قدم
 همچو طوس ليون چولا نرى
 وارستجا و دلده نور و فر
 مرد بانى عشق در نور صدى
 جان كيم هم راه عشق باز اوله
 بوسيد ندر كه حلقه قحما

كوكبا

كوردى قلبا حدى عشق ادى
 همضاجى اعدل ايد جمله دن
 سمر ما زانغ البصرى خطوه سنى
 عشق عاشق چون بوله ذله كمال
 عشق چند مچونكه فابق اولد اول
 تا كوره ايات كى بر اى قنوه
 تا ارن نور جماليت دن اثر
 اردى غمزه بر كچه نا كا هدى
 اول كچه قدر ايد مع لوه خبر
 كچه ده دعوتده حكمت بو ادى
 كنج و ش حفظ ايلر كى يار انى
 برده بودر سنده وار سر فنا
 قلدى دعوت شب چند محضر
 كرده پرس ايسل چيچونه كيف اراه
 واردي يانجه جند دن اراق

خجرت عشق قبله صا منشق ادى
 كويار روح مجتهدى بدن
 كوزه ساز عالم ايد سقوه سنى
 ايليه معشوقى كاغرض جمال
 دعوت معراجيه لايق اولدى اول
 تا لله اسرار حقي مؤمنو
 اوله دروئيله مؤرخيم سر
 كلبى جبريل امين در كا هدى
 حلق وحق ياننده عايت معتبر
 كيم مشاير خلقه شب بى بو ادى
 كورميه ناد يده اغيار انى
 ايلدى انكا اچكون اعتنا
 تا فزاده كوره حسرت حسرت
 بيلكه انكا بوق فزاد نى نى راه
 كيم بصرى ايفون غايت اراق

برادرم ایدی کامد بصر
 ایلین ایدی انی رب علی
 خلق و امری شتله دی خلقی
 چون سورا اولد برات مصلطی
 مکه دن اردی اکنای قافیه
 امر قلدی اول جناب کبریا
 صورت جسمه کروب روح او
 اقدر اول قبله کاه قیدا
 اولد چون اولس پله روبرو
 رختنده کورجان نورخا

**کرد لر سگ بوله سن حقدن صلات
 روح پاک مصطفایه و بر صلو**

اندن ایدوب ضحرة الله
 مرکزیم قودی اولین
 نهواسد اولد که نه انیر
 اول صله دن ایلدی عمر روح
 هر که خاک اعلایه تیله لیصف
 جمله اولمشد اگا زیر اسیر

68
 بوها ایدک فاکسه ذوالعلا
 قلدی چون جیح مستینی حرم
 قرصه سن مکه ایددی اید چون هله
 روح ایدی دم تحیزدن بری
 لیک اولد صورت سنده عیان
 دیدر حکمت نه اولد کما فی
 وریدر اکنه اکی دور لوجوب
 پیری بود بر نخدی اول سما
 بوسبیلدن عمر ادرین اول رسول
 نفس زیرا بسدرخ اسما در
 اکیچون لسنه ایدوب نیکاه
 چون بوموضنده اده روح اخل
 ادم کاهل اوله فوق القم
 قومه یارب بوبر زنده بری
 ادیمی پس اندوک اولدی روح صد

اولدی اوج اچره هوا لیر علی
 اولد حید ادمه صیف کرم
 فیض نوریح اگا اولد جلان
 دریس تجید ایدک ایدر ازی
 اینه اچره یوزه بقی پیل بیان
 جیح اولده قودی حاکم انی
 کیم اولد رهر بری عین صواب
 نوره ناره مستور ادر انما
 نفسنی نده قودی قبل الوو
 بر نخدی ایدن لدر اسمی در
 که کردی ادم و اعلای گاه
 اولمقا مه برجان بق نولجا
 قاله ناقص تحت بقی ممر
 عرشه اوزر بای روح کر بری
 اتمک اچون ایدک اولادین رعد

کایناقی ایلستان اناجگاه
 سیر واجب ایدی اعلی همتمی
 تیغ عزیمی انکه اتمدی نگاه
 کهنی بلغمی اناک اتمدی
 آنچه بلسونکم ادر و جوق بلسونیه
 اله بالذات ایلشد رتصلیه

کدر لسان اوله سن اهل صلوات
ویر محمد مصطفایه صد صلوات

ازدی ندن بیت معوره رسول
 اولش بد جمله دن مختار حق
 قلدی مخرابنده صیحوں متول
 اکیچون اولد مخراب احق
 قلدی و غی انده صلوة وتردی
 کیم توخندن مرادی وتردی
 اقدنا اتمدی انا صاف ماک
 بلدی فضیلن جمله اهل فاک
 قطب دور کائنات ایدنجی
 اولد کائنات ایدنجی
 ایشوبنجی کیم شرف داننده در
 ایشوبنجی کیم شرف داننده در
 اولد جانی اسمان هفتمین
 اولد جانی اسمان هفتمین
 انتقال اتمد اوست کعبه دن
 انتقال اتمد اوست کعبه دن
 چون ایشد اوله قامه مصطفی
 چون ایشد اوله قامه مصطفی
 کوردیم خلعتی چون بر اید
 کوردیم خلعتی چون بر اید

لوح جان اچرک یازوب اولم برف
 کیم اولد رسرت سیری سمر
 فکر کونا کونله در صور قلب
 اول ساری مسکن اید هر دخی
 سیرته نیک پایه اولد نه فاک
 بلقدی انکه اجمعا تورفی
 نیک جان در و مرجان اوستنه
 مرجان اید قنوار و انا
 دید لر ندیسه کلبه عقل کل
 بونده در لوح و قلم اید شتا
 کیم کلمینه عطار در در دیر
 قوس فلک اتمدی صیدینه خد
 کیم اناک لنده در نور مبین
 بولمک بر برده سیر غایجی
 قبه بور اید بلکه مقصدی

برده بودر ایل و جهنک ایل نرف
 اول سنان کونکسید ریحون قمر
 سرعته اله بکر در دور قلب
 بس ناسیدر که روح ادرخی
 بو قیاس وزره اوجون هرین ماک
 شمس اناک نور ایدن ایدی بوز
 هر فاک دور اتمدی اولجا اوستنه
 مزده اقبال ایشدی هر بیگنا
 خواجه کونین ایدی چوکم اوکل
 عقل اولد بودن قلم اکتا
 بود در علم لده نینه ن جدید
 کوه نینه بحر مسجور اولد دنک
 مشتیدر اله هر نهره جبین
 هر فلک کور کورک بشار اناج
 قله دی نور اولدی مصلدی

کاینا

ظاهر و باطن اولوب عرفا قب بود
 بوسببد روز جمعه اوق لباس
 کوردی هم اول خلقی خلایق اول
 چوره سی جولا نکه لطفا له
 دیکه کبدر اوله ایا بو کرام
 یوزدری کمال سکریدر ناسمز
 وردی جبر ال جواب سستاب
 اولمدین جاری بود نیاده قلم
 ایلیر بوجق انله لطف و کرم
 فطرت امله ناک حکمی بودر
 خضر دن منقول اولن قتل غلام
 کجدی جیح سابعی چو اول استغ
 انسر و خد دن اور زنده وار اصر
 هر برینه بر ملک ایلوب نظر
 هر چن بولسه تغیر اول جسد

یوز لردن شمس عالم او نور
 مستحبد ر مؤمنه بی التباس
 کیم او نور مشائده بر هم خلیل
 هر بری طفل نیکو فالدر
 کیم بو خرم جاده ایلر لر خرام
 سکر سکر چون بهار اچره چمن
 کیم بو کوردن فوت اولن قتل اخطا
 د کدر صحرای عقبا یه علم
 اولدر جلدک یا ننده محترم
 بودر اقول اجده همچو در
 حجت روشتند را کتا و السلام
 کورد کس سیر طیر غایت نفع
 کویا اولمش رواندن بهر ور
 آله بر برده طوتر منسج در
 ایلر اول پرده ایله انی ستروسد

کردر سکر هر دو عالمده سلام
روح پاک اجده ویر صد سلام

اندن ایدی سید زینب عزیم زهی
 چون آکا واصل اولوب قلدی نگاه
 ابر چک اکتا برق زین زین
 اولدر اول شاه اچون کلبانک
 جبریل اولمشد یاننده زهی
 کورد انده وار بر اوزله خلویه
 نازل اولدی نازله پیل اول کرب
 نینکم سلطانه اولمشد مرزین

قرآن
 عذر
 76

تاک

عمر قی در سببین چون چاه سجون
 فرعی علیت بخش ایلم سجون
 عمر قید ز قوم و زهر کافران
 فرعی میوه دان مؤمنان زهران
 بز که انک حله را ایلم نشان
 هر سخنان مؤمن اولور فرندان
 انک چون ایلیوب تنزیل آدا
 لایحوع دیدی لایعری خدا
 چونکه عمری بر کدن اولدی بری
 قالدی عمریان اهل کفر لهری
 سدره دن تقسیم در احکام حق
 امر و نهیک جمله سید صدیق
 بوجهندن کرسید ایبرق قدم
 سدره یه ایلم تدی دمدم
 چون قدم ثابت اولدر نقله
 ایله اقار اتم تاویل عقله
 انی ادراک اتمده عقل اوله لا

**سدره ده قورمق درسک کورخام
 قبل صلوة وقیل سلامیله قیام**

چونکه اولدی سدره دن سیر تعام
 ایلمدی کسی یه ندن اهنام
 قالدی انده جبرئیل ایله براق
 کیم ضروری اید اولدمده فراق
 ایلمز حدن کدر اهل وله
 کیم وهامیت اددی لاوله
 کلدی رفرفه و تشدی پاچصتر
 صاملاقی اولدی حسرت حسرت

یعنی اعمال انده اولور انهمسا
 سدره در اول منهنان اولی
 هر عمل اخلاصنه کور کیدر
 کیمنه اولور قلنده فتح در
 زنی عمل که ا کوره حقه کلاه
 ایلمشدر معدنیاتی کدر
 اندر کدر در جوهر در در
 جمله دن زب اب لا نامه پره سن
 منتهی اللهه وصله قبل شره
 ایلمدی جبرائله انی مکان
 جبرئیلدر انک عقل خوش دمی
 فیض الور نور نندن انک جان اول
 عقلنی کورمش اولور انی نام
 پیش مثال اوله کورین غیری
 کیم انی خلق بیدی مولی در بیان
 دیدر سدره اولدر منتهی
 منتهی حد حقیقته ولی
 چوقدر اچکسی میانده سدر
 کیمی عرشه کیمی لوحه عزرا در
 کینک بلزیرن الا الله
 بو مکر کبریت اخر در جور
 بو مکر کماله کوردر
 کلبه اول نیک نامه پره سن
 سدره ساله اولشور سدره
 ایشو سدره در که رت کن مکان
 سدره صور ندر دماغ آدمی
 چون دماغ ادم اوله معتدل
 کیمکه کورسه جبرئیل در منام
 کیم کورنمن انبیا دن غیر
 دیدر بوسدره حنده بیان

42

ببره

ویدی روی ارضه تکلیف سکوه
 ایلسه نوله فوشتهدر حسد
 بولدی یوسیر قالدیر خور
 بونده یوز ارتقدن ای بیکری
 قوندی اول کله ره مانند حیل
 رحمته عرش اولدینه مشور
 عرش اعظمه فوون اولد عظم
 کورمستدی مادردهدر دهور
 طوغدی اولمه اوستنه چوماه
 اطلس نوبوش قالدی جنبی
 جنبش نوبولدی چون سرور وان
 ذابنه اولدی صفاتی ملتقی
 مای صافی ایلکه دور ایلر زبد
 د ولدی جوان مهربان لدنی زبان
 کدر کوانی هب دار و دیار

ساره

دیر ایدی لخدمتک اشکرک
 ایلدنه اولخال سبک امته
 ایدی تسلیم اول رسولی کمان
 اوقیدی نوز ایتن شهتاز لکه
 دیک اللهه صمد لاده سنی
 بونده قال سن اولمشور رحمت سنا
 عاقیل اولن بونده قالورخ اسن
 سیرله ایلر کیشی حقه شکاه
 قطع منزل اتمکه ساکنه وار
 اولمه ناسینه دوقست رد
 جالادی کویا لکه دن جسم جهان
 دست بردر گاه دیک ای کریم
 واسع المیدا ندر غایتده جود
 جسم جوهر دار عاشق و شد
 فوشله نایم اوله عرش استوار

نیلم

نَقْدَرُ وَاِيسَهُ اَيَاتِ عِظَامٍ   بُولَدِي عَقْدِ سِرِّي اِيْحَرِ اِنْتِظَامِ
 عَالَمِ تَرْكِيْبِ چُونِ اَوْلَدِي تَصَاوُرِ   طُوْبُدِي فَرْدِ وُوَاحِدِهِ رُوْا وُاَوَّلِ هَمَلِ
 وَضِعِ تَرْكِيْبِ بَلِيُوْبِ اَوْلَدِ زُوْرِهِ   طُوْرُدِي بِيْتِهِ وَشُوْكَوْ كُوْ يَا مِرْوَهْ
 غَايِبِ اَوْلَدِي عَالَمِ تَرْكِيْبِي   رُوْحِ مَحْضِ اَوْلَدِ مَجْلِيْدِي بَدَنِ
 اَوْلِ مَلِكِ فَالِكِ كِرُوْ كِنْدِي حَيِي   بِلَدِي نِهْ حَالَتِهِ بِيْدِي طَبِيْبِ
 چُونِ رَسُوْلِ وِلسِيْدِ عَشِيْقِي اِيْحَرِ   بَحْرِ نُوْرِهِ حَقِّ اِنِيْ قَلْبِي غَمْرِ حَقِّ
 اَنْدِهْ كُوْشِ نَدِ قَلْبِ حَقِّ حُوْصِرِ   كِيْمِ يَارِدِ لُوْحِهِ مَانِنْدِ حَيْرِ
 اِرْدِ كُوْ عَاوِشْتَانِدِهْ اَوْلَكِهْ   طُوْلَدِي هَيْبَتِ كُوْ زَلَرِهْ وَكُوْ كَلِهْ
 حَيْرَتِ كُ بَر اِيْتِ دُوْشِدِي حُوْرِ   نِيْتِيْمِ بَحْرِ مَحِيْطِ اِيْحَرِ حُوْوَرِ
 اَلَدِي بَر حَالَتِ اِنِيْ كِيْمِ نَشُوْرِدَنِ   كِنْدِي قِيْدِ رُوْحِ وَتَدْبِيْرِ بَدَنِ
 بَا حُصُوْصِ اِرْدِ قَلْبِنِ چُونِ صَدَا   بَر صِدَا كِيْمِ اَنْدِهْ وَارْحَسْنِ اِدَا
 وَحِدِهْ كَلْبِهْ لَدِ تَنْدِنِ نَعْمِ نَاكِ   نِي رُوْحِ مَوْشِ حَبِيْبِيْنِ رَحْمِ نَاكِ
 چُوْنِكِهْ سَارِيْ اَوْلَدِ سِرِّيْنِهْ اَوْحَالِ   كِنْدِي نِي ضَبْطِ اِيْلَاكِ اَوْلَدِ حَالِ
 اَسَدِ چُونِ يَادِ نَسِيْمِ حُوْشِ نَفْسِ   اِتْدِي كِيْمِ اِيْلَرِ سِرِّيْ حَرْبِيْ وُاَوَّلِ نَفْسِ
 اَيَاكِ ذَاتِ اِيْمَانِ ذَاتِ اَشْتِمَالِ   هَيْلِ كِيْمِ اِيْلَرِ چِيْحَالِ اَشْتِمَالِ

اشتا

3

اَلْبَغَانِيْ بُوْنْدِنِ اَلَدِيْ عَاشِقَانِ   كِهْمِدِهْ وَجْدِ اَوْلَسِهْ حَبِيْبِشِ قَلْبِيْنِ
 چِلَهْ اِيْلَهْ هِيْجِ اَبِ اَوْلُوْرِيْ نَسِيْرِ   جِلَهْ اِيْلَهْ هِيْجِ اَبِ اَوْلُوْرِيْ نَسِيْرِ
 زَنْكَلَهْ طَاوْسِ اَوْلَسِهْ كَرَكِ كِغِ   زَنْكَلَهْ طَاوْسِ اَوْلَسِهْ كَرَكِ كِغِ
 جَامَهْ زَرْكِيْسِهْ پِيْسِ اِدَا مِرْ اَكْرِ   جَامَهْ زَرْكِيْسِهْ پِيْسِ اِدَا مِرْ اَكْرِ
 قِيْلِ غَايِبِ اَرِ عَهْدِ اَوْلِي   قِيْلِ غَايِبِ اَرِ عَهْدِ اَوْلِي
 طُوْتِيْمِيْنِ بُوْدِ اَثَرِهْ اِيْحَرِ اَصُوْلِ   طُوْتِيْمِيْنِ بُوْدِ اَثَرِهْ اِيْحَرِ اَصُوْلِ
 چُوْنِكِهْ اَوْلِحَالَتِ وِرْلَدِيْ اَحْمَدِهْ   چُوْنِكِهْ اَوْلِحَالَتِ وِرْلَدِيْ اَحْمَدِهْ
 اَنْدِهْ كَشْفِ اَوْلَدِ اَكْثَا اَعْلَمِ كَثِيْرِ   اَنْدِهْ كَشْفِ اَوْلَدِ اَكْثَا اَعْلَمِ كَثِيْرِ
 هَرْ كِيْمِهْ كِيْمِ كَلْبِ بُوْعَلِمِ اِيْحَرِ رِي   هَرْ كِيْمِهْ كِيْمِ كَلْبِ بُوْعَلِمِ اِيْحَرِ رِي
 نِيْجِهْ مَوْ اَوْلَدِيْ قَالِبِ اَشْتِيْقِ   نِيْجِهْ مَوْ اَوْلَدِيْ قَالِبِ اَشْتِيْقِ
 چُونِ هُوْلَقْدِنِ عَاشِقَانِ اَوْلَدِمِ سَنَلِ   چُونِ هُوْلَقْدِنِ عَاشِقَانِ اَوْلَدِمِ سَنَلِ
 اَوْلِ حَيِيْبِ اَللّهِ دَخِيْلِيْ اِيْحِيَارِ   اَوْلِ حَيِيْبِ اَللّهِ دَخِيْلِيْ اِيْحِيَارِ
 شُوْئِيْلَهْ دُرْجَاوِلْمِ غُرْفَاتِ عِشْقِ   شُوْئِيْلَهْ دُرْجَاوِلْمِ غُرْفَاتِ عِشْقِ
 لَنْ تَرَانِيْ دِيْكَ مَوْسَا يِهْ وَاوِي   لَنْ تَرَانِيْ دِيْكَ مَوْسَا يِهْ وَاوِي

اردا

44

كَمْ تَرَقَى حَوَابِسُكَ مَا لَا كَلَامَ
وَيُرَوَّانِ مُصْطَفَايَ حَقَّ سَلَامَ

چونکه ابدی غایتنه انظار
کچه کلزار ایچره اید هر نفس
چون هسدن عند لب ازاد اوله
قرب چنده بر دخی بعد اولمه
اوچن ظاهر کوزه عین الیقین
بلکه قرب و بعد اولور هر طرف
دوره جه قالمز دلنده آرزو
چونکه بوله فیض رؤیتدن بنما
کعبه ذات چون ابدی التفات
عقل عشق اولدو عشق اندر فنا
سنی کردی صورت جسمه هکان
شول رداء الکبریا قالد رقیق
مظهرت اینه اولدو اکشا

ببل دل اولدو غایت ایله زار
اولمش ایدک لبک مجوس نفس
کل مصاحب بوی جان زاد اوله
نوشن دووب بوجامانی اولمه
دیر نوار عالمده یا ائدن یقین
شرکت نیست اولور مطر حرق
آرزو لر دن قمو ایلر وضو
لارمز اولماز کعبه ده قبله نما
قالمدی ائنده اتار صفات
قالمدی سربدن اورکه اشنا
قالب و قلب اولدو بیگان
تا که مولایه فرق اوله رقیق
کند کندن کبسه کوز بوق سگنا

يَا مُحَمَّدُ قِفْ دِيُوبٌ قَوْلًا اَدَا
كَمْ حَقَّقَ اِسْمُكَ اَوْلَادِمُ اَهْمُ
تَاغْضَبُنْ اَسْتَلُّ اَوْلَاهُ اَمِيْنُ
بَلَنْ اَنْكَ سِرِّي هِيَجْ بِرِحْمِكُمْ
مَنْدَحْ اَوْلَادِ جَلَالِكْ دَمْدَمْ حِي
اَوْلَادِ اَنْحَضَتْ حَقَّ مَحْتَلِبُ
وَقَهْ اِجْرَهْ وَحِي وِلْنِ اِيَانِ اَدِي
كَيْمُ وَحِيْدُنْ اَوْلُوْر اَمِجْ سِتْقَاضُ
اَوْلِ اِمْقَامَهْ قَابِ قَوْسِيْنِ اَوْلَادِ نَامُ
اَيْكِيُوْنَا اِتْدِي وُلْ دَمْدَمَهْ دَرْنَلْ
كَيْدَهْ اِنْشِيْتِ اَنْدَنْ يَا اَوْلَاهُ
وَارْدُنْ اَوْلُ بَرْزَخَهْ عَسَا اَسْفَا
اَنْدَهْ مَحْبُوْبِيْتِ اَوْلُوْر اَشْكَارُ
كَيْحِيْبِ اَللّٰهِ وَاَصْلُدْ اَكْشَا
بُوْنْدَهْ اَهْلِ ذَاتِ وُلْنِ حَاظِرْ دَرُورُ

صَوْتِ صِدْقِيَهْ مَسَابِهْ بِرِصْدَا
اِنَّ رَبَّكَ يُصَلِّيْ دِيْدِي هَمْدُ
رَحْمَتِ اَيْلِرِغِي رَبِّ الْعَالَمِيْنِ
هَمْ سَكَا رَحْمَتِ اِدْرُخْصُو كَيْمُ
زَا اَوْلَادِ وَحْسَتِ اَوْلَادِ حِي
اَوْلَادِ حُوْمُ وَحْسَتِ اَنْدِ مَسْتَلْبُ
اَوْلَاكِيَهْ وَحِي اِلَى الْعَبْدَهْ دِيْدِي
شَوْلَقْدَرِ اَسْرَارِ اَكَا اَوْلَادِ مَفَا
چونکه عاشقده اودمخز لالام
عشق زيرا ادمي ايلر دورنك
تا اربنه وحدتي باك اوله
واجديت ربه سيد اولوقام
چونکه ذاتك پر بوي اوله نكار
قرب اولدني دليستد ربوكا
بوقاء مطلقه ناظر درر

سوار غصه و غشيان

3

کوردی دیدارن دد یا هو آکا
 من زانی قدرانک من زانک
 نوزکه مستقر قمر حو هسا
 شمسکه اینه اولدم چون قمر
 مظهر باقم بوکون انوارک شه
 سرتک ایله اولد سمر اشنا
 بودرد اولکم ددک الله نور
 بودرد اول وجه باقی کیم عیان
 بودرد اول کمن خونی ازل
 کیم بویوزی کورمدی اعمادرد
 هر دخی اول مصطفای خوبرو
 لا اله دیدی لا اله اکنا
 صور تکده کوجه اولدم مستقر
 بوسبیدن دیک آریاب جمال
 کیمه کورمدی کاستدن نشان
 بن سکا اینه اولدم سن بجا
 قدرانی لا یقل اتی ازانک
 نوزد اتکر کورین سن بریا
 ایلدم نقد صفا ناک دن کمر
 وارث بی نیر کتم هر وارکله
 زویک ایله اولدی حتم روشنا
 یوزکه بقاعه ادم او تنور
 اولد نوری کوزره فوق البیان
 ظاهر اولد لایزال و کرم زل
 منکرانی کافر لغادر
 چوکه دردن داخل اولد اجرو
 سن اولومولی و بن عبدم سکا
 سن غنی حسن و بن مقفر
 کیمه عبد محض اوله بولم کال
 ایلدی دعویله اعلا ی نشان

اولسه اینه امکان اشکر
 استین نوز تجلی به جوار
 دیده کی اچ ایله مرته نظر
 چون قفالنک حکمی اولد منجر
 کیدی قیدی دیده ناک انده قمو
 قبل نظر ارسیند اولد حجاب
 هم عمر و سگ نسنه کوره قناع
 بونده یوقد ششده دن غیر نظر
 بلدی بوسری اهل اعتزال
 اولکه دیک سائله اتی اراه
 اسدی چون باد صبا ی وصل ایله
 عاقبت کیدی خزان اردی بهار
 هر چیا بولم سن ایزه کشاد
 اجدی اول سلطان سولی قیو
 ایلدی سیران سری قدرتی
 واجبی هیچ کوره می ممکن مکر
 مظهره ایلم نظر اینه وار
 تاکه مشهود اوله انده منظر
 اول قفار و اولد رو چشمه محل
 مظهریت قالدی بده قلد مو
 ایلم خورشید آنکه اججاب
 برده اولق بولم حد استناع
 اتمیه تا بده دن دیده کدر
 قالدی بده ادرانک همچون عقل زال
 اولدی تجریده چقدر بر اوله راه
 وصل بان اردی اخر فصل بار
 سنب کدر ایلد بظهور اددی بهار
 بر بهانه قالدی ل اولمغانه شاد
 اول قیودن کردی و قلدی طبو
 کورمدی بی بیره جمال حضرتی

کوردی

یوسف در پیش آنده تحمیر مهان ای فقیه کج فقیه اولمه مهان

شکر در سنا کوره سن نوزخدا

الصلوة والسلام ولسون ادا

دیک تمکین اهل بر سر سیرک نافع اولمان اعتقاد سر سیرک
اولسه مرئی هم خلافتی معتقد اعتقاد اول اولور منققد
پس حقه حق اوزره عاقد اولمه امر حق اوزره معاقد اولمه
حقه داخل اولور بق اول نسیل اعتقاد اول اولور اول نسیل
کیم تغیر بولمه اول کی عقد بولمه بر وجهیه اول عقد عقد
شوقهدر وار کیم شهوده اوزرین بر دکل زیرا باقلسه علم و عین
بو جهندن رویتی ترجیح ادر معرفت اوزرین اچین عرفاندر
علم زیرا عینی اولمان محسوس غیبیه اولمان شهادت مستور
کشفه اوزر منته رب العالمین نامی اول علمک شعور اولور
چون قیوم معلق اوله سن طشرده لوره مرئین انی وارسل خشرده
شده سیرا نکه بصیرتله قتی حق یارن تبدیل ادر بو خلقی
کیم بصر اولور بصیرت اولرمان چشم سرله کور نوزخ حق بی جان

یا که سبکانی ددی چون با نریه
بلکه اولدی اوزر عمو ادر نری
مسئله حلط اولدی بربک پیاز
قلدی اکی صدی کویا مزاج
شوب دوب کوسری بک حجج
بویله سوزی سولمک مشکله
کیم انکه مبتلا در خاص و عام
کیم دیه ظلمتده اولدم عین نور
قالیه تا انتظار اچره بودوع
کیم نظیرک کلمه شد سرمد
هت سنجون خلق اولدی بی سرا
بر سن و بر سنون اچق بی کلام
یولکه متداول قلدی کتبه
بویله فهم ایدک بوسری بویله
سند رجدر اصفا هت موبسور

یا انا الحق ادوبهل سن مرید
کیم دمدای انی کملدن بری
اندی مرد ورتبه بی بی استیاز
یا که سفید اچ ایله مزاج ادر نج
یا که بحر عذبله بحر اچاج
اصل ادر جوقه اب و گلدر
دیک کانا یا کون یعنی الطقام
پس بومایه برله ادر اوسور
ایده لم بر مجتبه بینه شرف
حق تعالی دیک اولدم احمد
برجم بر سنین اچق ماور
دیک احمد حقه اولدم می سلا
ماعنای ایلوب ترک ابد
بودر لولا کسری شهبه شبر
لیک لولا خطابنده قمو

بوده

<p>77</p> <p>هَر كَاكْ هَم سِرِي عَر فَا نَدَر عَايَتِ عَر فَا نِ دَخِي اَوْلَدِي شَهْرُو چُونِ عِبَادَتِ اَوْلَه اَنْدَن مَعْرِفَتِ چُونَكِ حَقِّ عِبَدَه اَوْلَه سَمْعِ وَبَصَرِ بُو مَسِيحَه دَا نَدَن دِل پَر تَوَرِي يَكِم صِفَا تَاكْ بَر تَوَرِي زَا نَدَر لَا اَحِبُّ الْاَقْلَيْنِ قَبْلَ نِكَا ه يَكِم اَوْبَارَاكْ تَقَامِي دَر اِسْتِ يَكِم مَعْرِفَتِ حَالِي اَوْلَكِ بَر دَوَامِ اَيَكِدْ عَلْمِ وَعَيْنِ حَقَّه اَيِرِشْتِنِ اَرِمَيْنِ حَقَّه قَالُو رُبْرُحْدَه بِيَلِ هَم دَر دِل پَر اَصْلِ عَالَمِ بَر دَر اَصْلِي بَر فَرَعِي كُوْر نَمِشْدَر كَثِيْر وَ اَرَمَانِي اَلْمَدَارِ اِلَّا اَللّٰهَه بَقِ هَم مَحْمُودِ مَصْلُفَا يَه قَبْلِ نَظَرِ</p>	<p>كُوْر حَيْبِ اَللّٰهِيكْ اِسْتَعْدَادِ اَيَكُوْنِ دِيْدِر اَهْلِي وَصُوْلِ حَدِّ دُنْيَا دَه دَكَلْدِي كَرَجَه اَوْلِ حَدِّ دُنْيَا دَه دَخِي وَ اَرْدَر جَوَا زِ كُوْر جَه نَكْبَر اَدَجَه اَوْلِ صَفِي يَكِم مَحَا ذَاتِ اَيِرِيكِ حَضَرَتِ چُونِ بَحْلِي اَبِيَه رِبِّ قَدِيْمِ يَكِم وَجُوْدِ مَطْلُقِي اَوْلَدِ صَا وَجِه چُونَكِ اَوْلَه وِيْدَه نَك قَبْلِ حِرَالِ وَ اَر فَيَا سَلِ تِ حَدِّ عَقْبَانِي اَكَا كُر دَر اَيِسَكْ كُوْر مَدَمِ مَوْنِجُونِ وَ حَجِي بُو دَر كَرَجَه بُو قِ بُوْنْدَه حَالِ دِيكْ تَاكْ اَلرَّسُلِ قَرَا نْدَه حَقِ مُصْطَفَا دَه چُونَكِ جَامِعَه نَهَادِ دِيْدِر اَصْلِ سَعَادَاتِ وَرِي</p>
--	---

71

هَرُّهُرًا نَدْنُ طَوْبُ بُولُ خُو
بَاطِنِ حَقِّ ظَاهِرِ خَلْقِ اُولُ بُولُ
كُوْرَمَرَانِي كَرَجِه جُوْدَر نَاطِرُو
كُوْرَسَه حَقِي كُوْرِيْسُو اُولُوْرَه هَانُ
وَارْت يَنْغَبَرِي اَكْشَه قِيَاس
قِيَل نَظَر رُوِي شَوَاهِد دُر حَلِي

جَمَلَه اَسْمَا اَلَه اَيْلُر لُر سَجُوْد
نُوْلَه اُولُسَه قِيَلَه كَاهَه رَقِيْل
دِيْر اَنجُوْن وَتَرَاهُم نِيْظُرُوْن
بُوْلُوْر اَيْلَه اِيكِي عَالَمَه اَمَانُ
اَيْلَه اَتَمَه رُوِيْت حَقْلَه اَيَاس
تَا كَاهَه رُوْرُوْر دُن اُولَه حَقِّ شَجَلِي

كُرْد لِرْسَان بُوِي حَقِّ طَوْلَه مَشَام
مُصْطَفَا يَه وَرِصْلُوْتِي صَبْحِ وَشَام

جُوْنَكِه كَمِيْل اَتَم مَوْجُوْر سُوْل
كِيْدِي اَوْصَافِ خُدَا دُن خِلْقِي
اَيْلَه يَ قُل بَاغْدُن سُرُوْر حُرْمُ
تَا اُولَه اَهْل زَمِيْن بِالطَفِيْرَه
كِيْم بَرِيْشَان اَيْلَه جُوْنَا كَل جِهَانُ
بُوِي جَنَّت وَرِد اِيْسَه حَقِي بُو
اَيْلِيَه اِرْتَادِ جَمَلَه كَا اِنْسَانُ

اَلَه يَه مَنزِلَه تَا رَا حُن رَسُوْل
اِسْمِ اَعْظَم دُن كُوْرُنْدِي طَلْعِي
تَا اُولَه اَزَادَه بَيْتِ اِحْرَامُ
اُولُ حَبِيْبِك جَلُوَه سِنْدِي بَر طَرَابُ
كُلُّ يُوْرُنْدُن اُولَه تَا كَلُّ كَلُّ جِهَانُ
بُر كَلُّ صَدْبُر اِحْقَدُن وَيَرَه بُو
ظَاهِر اُولَه چِيْشِم جَانَه بِيْسَانُ

جُوْن قُوْمِيْشِد عَرْمِيْده تَر كِيْسِي
سَاكِن اُولَه بِنِيَه سِنْدَه اُولُ نِيْسُو
دَاخِل اُولَه كَلْشَنَه هُوْن هَرَارُ
مُسْتَوْدُوْر اُولَه اَقَام بَا كَه اَدُ
بَصْهِي اُولُ جَانِيَه بَر اَهْل صَفَا
كِيْم بُوْدُر تَر تِيْبِك اُولُ مَصْدِكُ
ذِرْوَه اَلُوَان اُولَه دُر سُر سُر
فِي اَلْحَقِيْقَه اَنْدَه دُر سُر سَكُوْنُ
لِيْل دِيْجُوْر اَلَه مَظْهَر دُر بُو كُوْنُ
يَنْزِلُ الرَّبُّ دِيْن فُخْر جِهَانُ
رُوْر نُوْر اَفُوْرُوْر اُولُ بَر اَتَا
اَنْدَه اَجْدِي كُرْسِيَه اُولُ شَاه بُر
اَيْلَه جُوْن كُرْسِيَه وَضَع قَدَمُ
سَقْف كُرْسِي شُر وَسَط حِيْد جِهَانُ
كُوْرِي جَنَّت چُوْرَه سِي دِيُوَار دُر

دُوْنْدِي اَتَا تَا بُوْلَه اَهْلِيْن بِيْخُ
جِيْسِم بَا كِن اَتَدِي رُوْحِيَه هَسْرُ
بُر زَمَان تَا اَيْدَه اُولُ كَلْشَنَه
حَل تَر كِيْب اَت اَوْسَمْتَه اَدَم اَدُ
بَصْد اَنْجِي فُخْر عَالَمِ مُصْطَفَا
نِيْتِك اُولُ اُولَه تَر كِيْبِك دُر
حَد جِيْسَم وَرُوْحِي اُولُ اَدْرُو كِيْسُر
اُولُوْر اَنْدَه جَمَلَه جِيْسَم لِي كُوْنُ
سِي سِي اَنْك بُوْنْدَه اَطْهَر دُر بُو كُوْنُ
اَتَدِي سُر جَنِيْشَه دَمَر نِهَانُ
بَا ي اَهْل جَنِيْش اُولَه اَتَا
اَجْمَدِي بَر كِيْسَه بُوْلَه شَاهِيْر
خَيْر مَقْدَم دِيْد اَهْل دِمَقْدَمُ
وَسَعْنَدَه يَتُوْق فَالَكْده هَجْمَانُ
جَنَّت اَجْرَه نُرْد لِرْسَان وَارْدُ

صورت اعمال دُوب انده برود
 ذروه سيد رسول وسيله خنود
 اول وسيله اشوب نياده ندر
 بوسوزي فتم ايلك اساد نكر
 كردي عهد نه كيم او در اعلى الجنان
 غيره نسبتله او در كعبه نهاد
 چون كشيده جمع اوله اهل نمر
 بكنه طاعانه بولون ايده شتاب
 اول كوره اول جمال خصره
 كيم نايي ايده طاعت نديجا
 وانخرانه قائمه بستر ايت در با
 اولسه عاشق عشقه جوي و
 كرنياز يله بولكه نه نازله
 تير حكماندا باز و روي يتر
 كرده باده اولمه رهنده پي سيز

ديدر

79
 ديدير عهدن اچره چو خلوت اوله
 اوقيه طه او مجلسه خدا
 لطف اصغاف يله دم وقت سره
 چونه كخصيص بلييه طه پي سخن
 اون اكي اچي ديمي اهل حكم
 عالم كونه چن ارسه فساد
 دور كينك او بوبه روزاني نام
 انك ايله بيله خنده صباح
 بود در روزانده بكرة وعشى
 يعنى دنيا عادي او زره غدا
 اشبو عادات او زره ايدد نهمي
 سائر اوقات اچروده اولمز جداد
 انده اولمز كيشه اصله كرسنه
 لذت صرف اولكه انده خوردني
 سور ملك استرسل جان اچر صفا

قيل صلواتي بر روان مصطفي

80

اول لؤيدہ ذات وسجده صفت
اولک صنيف موسى عالي بزول کبر
فاج وقت مرآتي يد مرض اذ
قيلورم تا کبر اجل ايد حلوک
ليک وار تخيف ايله دستک
دول بود د يادن قريبا کن کوان کار
الديدن تا بولده بش وقت امتياز
کيم نندن موسى ليل اولد اگا
هر بری هر چرخده د واردي
هر بری مجور اسما مستقيم
غير دن جوق کور مشيد روزگار
ذوقياب حلو و حر پیدی همو
البتشد اني مخصوصا کليم
پس کلامه اول الحقد و السلام
رعبت انک بر درون مشيد

هیکل نور تد او بر فلک
الیوب سین مجور ساینه
قلدی هزبت ايله تشریف حرم
بر نفسده حاصل اولد بولم
چون ددی تم دنی رمز ایلدی
نیتکیم اولد مز ولینته سستد
قاب قوسین اولدی الله الصده
سیر اولدی در الله احد
سیر ایات عظام ایدی مراد
عرش و فرش اوزن بر ابر در ظهور
الیوب تعلیم انی اول مصطفی
دیوی رحیل ایلسن تنزل سن
چونکه اولد بر شده فوق السما
اولد ذوالنون قمر بحر مستهم
هو هویتده معیت سیری وار

روح جمهور تصا و پر ملک
بر نور حصار نی صالدي پره
اولدی انکه حرف باغ ازم
بلز انی کیم اولد در کیده مؤد
کیم عمر و ج احمد غمرا ایلدی
فتدی ایجا ای مستند
کیم الوهیتده در امدد و مد
کیم او بحر ذات روق الکه حد
یوحسه بولشد تجلی اطراد
نیتکیم اطراف عکس نور هور
ویرد جان اهل توحید صفقا
دو شر الله اوزرینه اول سن
دید لا احصی نانت کما
لا اله دیک الا انت هم
جمله اسمایله اولدر مجور

ایک وجهه جواب اولد ریم
هری بود کیم اولب دانا کار
اعلم احوال خلق اید قمو
بر دخی بود کیم اول رب علم
چونکه اولدر خان سر کلام
اندن اول دست حقه انکشتد

هیکل

81

شش جھندن کرچہ عالی درجہ
 منبسطہ لیک نور فیض وجود
 مہدہ استرسک بولورسن انیس
 اول کوزل یوزدہ کورسن انیس
 چون نزول ابدیہ اول مختتم
 باہر ازان عزیز کان و باحتتم
 نور ذات اولمشد روئیدہ کنش
 اولکشد ماہ ادرک نور نش
 مہ یوزندن طویلوب مہ فلک
 چہرہ سندان اولد لعی جو حال
 چون تجیدن زخی کل ادرک
 اولکشد ماہ ادرک نور نش
 قلم نافر یاب دان دن
 لیک طبع عام ناس بید رخام
 چوں عجمی اولیک بید بوز
 کورمد بیل اول یوزی کنا ہیج
 اولمد بیل مشہری بازاریہ
 یا مکر صدیق اولم تصد ادرک
 دیک حق قال انما انا بشر
 الہدی بوخی الی دن سبق
 بو قیاس نفسہ نصت و بیرون

اولیاد ان غیر مغلقہ روباہ
 حقی بلمک دیدر اساندز
 گر فرشته اولسه انسان خیر
 محبتدر لیک استبو نور دن
 دیک لاشرقیہ لاغریہ چون
 چون جمالہ مظهر اولمشد ملک
 بلدی چون اول ندر شرف حال
 بوسبب اولیوب بیدار حق
 چونکہ دفعی در اکھد کمال
 چونکہ تدبیر انسانہ حال
 بلکه اهل اید یاد اولمقدہ در
 فوق عرش اولد کبرویہ مقام
 کرچہ دیر حکمت یوزندن اهل فرشت
 بوسوزی اتمر بسند ارباب روح
 اندہ در اولج تہمیبیہ هب

اولیا مخفید در تحت لقباب
 مشکلا اما کمال انساندر
 اولوریک مظهر سیر کبیر
 بی خبردر اتش سوردن
 شمس وظلہ ان تربیہ بولمغین
 کوزلر یک دانما غریب فلک
 عشق دردی اولمد الہ خوارک
 کوزمہ انسانہ کیم بیدار حق
 بیش و کمر اولما کالی ہیج مال
 اولمہ انکشارت قبیل محال
 تا ابد علی زیاد اولمقدہ در
 ایدر اول عالمی دار مقام
 لاخارہ ولا ملا در فوق عرش
 بلکه دیر فوقی ملا در ہیج روح
 حاضر در حقہ مانندہ هب

دردی کلزارہ زکی کل ادرک
 در کتورک کورمدی بحر عدن
 یاد رشت اولمقدہ ہیج اولد جام
 اولدرا انکارنہ اولدمدہ بوش
 اتمد بیل فرق نور و ناری ہیج
 دوشد لچون خارا و کل ازارہ
 نیک خوی و خوش منش ناز ابدن
 اولکظاہر بین پس ارباب بشر
 بولدی بو پر ایکن کلدن طبق
 اولمہ سین تا کیم بلا لردن اسن

ایست
 جاید
 اولیاد

82

نشأه دہ جامعہ در انسان و
انده در کتبت اسم بکون
اشبو انسان اکمیدر مصطفا
استر بسک صورتن قرانہ بق
ایله احیاسنتی واسمینی

کلمشدر انکه بکنر بر و
خلق عالمندن او در اسمی بکون
انده در پی شیبہ سیرا صطفا
اوقی انده حوی و طلفندن سستی
ایدہ سن قنر نده احیا حسینی

**کدر رسک قبرگه رش اوله ما
قبل صلوتی ویرسک لامی دایما**

دیدلر معراج اولیدر سی وچار
بیری چسبانیدر انک بیجدل
کیم او در مخصوص ذات مصطفا
نص ادوب اسر بعبده چون ددی
عبد محض اولدی ایچ اول شعی
جسمه کوره آمد و شد در مقال
ما عداستی اول و توردوردلر لا
دیدلر اواسه مصتی بو وجود

یعنی او توردوردلر ایله دوچار
کیم کتا اولمز فضیلتده بدل
کان امرًا للحبيب مصطفا
قیدلر تصدق چون بچون ددی
اولد جسم و روحله چرخه نفع
بوخسه روحه کوره اولر قیل وقال
اولد روحانی که یوقدر انده که
ارسه حقا جسم در روحه فیض وجود

ارث اولور معراج روحانی اشکا
کاه نوميله اولور زویاده بو
انسل خپله اولن اقوی درر
ماسودن هر نیک کلو احتراز
دیدلر بو اسلحه هم قنا
کیم طهارت بونده اولور در و ام
بق رسولک اعتدال بالینه
خواب کلسه مکرکس شه اسه
اضطجاج التیسد کر بعد الوضو
ذاتی هر بوزدن حد نده پاک ادا
جسمینه عکس اشش یک نور جان
یوعیدی انده کثافتده اثر
صورت حق ایک ذاتی چون انک
سایه نیر کیم اولور تار یک رنگ
چونکه اول اینه ایک باصفا

ایلمز غم می غمیش اعلادن نیک
اچلور کاه انسل خپله قیو
کیم او معنی غایت تقوی درر
ایلمز بسک شفا اولور اولد کوراد
اصفیا ایلمز قنا یاعتنا
حالی زویاده اسه یوقدر قیو
غفلت عارض اولمزد بالینه
طوتیزید قلبینی نور و سینه
حاجت اولمزدی او یاند قده و
جمله الایشتدن اول بی پاک ادا
اوسور دی طلفندن انسر و جا
نور محض اولمشد جسمی سر
سایه سینی اولمزدی چون انک
کورد نور کوجه عجب بار یک رنگ
انده ظاهر اولد انوار وفا

ارث

تاریخ المعاجزة لمنشئها الفقيه حقی
بطریق تحدیث النعمة

بارک الله جرمه بولاد سبک سیر قلم	جو مزین برق زو طوره زه بره بره
ایدخر بر معراجیه کیم غفل معاد	جبرئیل آسا ایدر کم با یسینه سر فرد
جو هر در کاب عنبر باره کویا که ایدر	ساک خیره کشید هندی لوی نو
یا نئی انبوس بر انبوس مصر فیضد	کیم نبات مه قدر الاله الین نکلو
بولیه نظم آبداره در تر اولما ز نظیر	هم فومر بواج خنک آبداره آبرو
هرند کل طرح سر کوشی ایدر الهامه	دقت ارباب اولمز یاننده تارنو
بلبل خوش لجه کلزار قدسه سوله کیم	بو کل صدر یک معنی بون نسو آرزو
بر عجب بودر دماغ اهل مطرا جبرئول کیم	روح قدسک بر هر کوز مشایسته بود

حقبا دیدم بو نظم دکلشک تاریخی
پایه معراج بودر زرد بان نور بو

ذکر
بولدر معراجیه ک ای حق مندرکین

ذکر حرف مجهره تاریخی قبل از نبی: بولنظم باکم اولدی عقیقده ایجان

بوقادان ایدی معراج برین نور ایدی اولدی بینه نوره قرین

شکر در سبک بوله مراتک صفا

کتمسون دلدن صلوة مصطفی

یا رسول الله شفاعت المده	ایمشوز بی حد شفاعت المده
یا حبیب الله یا خیر الوری	کتمشوز بویولده روز شب ورا
یا نبی الله اجود العطا	اولمشوز غرقاب دریا ای خطا
قالب عرش الله وار ک حقیقون	قالب کوشی جواریه حقیقون
چشم همچون ز کس بیدار همچون	دوی بر نور و فرید بیدار همچون
روبر و حقه سلامک حرمی	اند ه طقسا بیک کلامک حرمی
شیخ اسماعیل حقی بیه نظر	ایله کیم لطفک اولیدر منتظر
لشنگان زهره چوستین	کوشی فیضکدن ایله مستفیض

بودر د لخوا همز یا مصطفی

اوله لور با جمله امت در صفا

عبد ابیات

۷۷ عم